

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Problematika zneužívání sociálních dávek

Leontýna Wendlíková, DiS.

Bakalářská práce

2020

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Leontýna Wendlíková**
Osobní číslo: **H17274**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Téma práce: **Problematika zneužívání sociálních dávek**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Tématem bakalářské práce bude problematika zneužívání sociálních dávek. Práce bude teoreticko-praktická. Teoretická část práce bude kompilací a komparací dané problematiky. Bude popsán systém sociálního zabezpečení, charakteristika jednotlivých sociálních dávek. Důležitou analyzovanou oblastí bude problematika zneužívání sociálních dávek, konkrétní chyby v systému, popis kontrolní činnosti a řešení zneužívání sociálních dávek. Praktická část bude provedena v rámci kvalitativního výzkumu prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů se sociálními pracovníky k systému sociálního zabezpečení a příčin dlouhodobého setrvání na dávkách. Dále bude sledována oblast nejčastěji zneužívaných sociálních dávek a „mezer“ v systému sociálního zabezpečení dle sociálních pracovníků.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

TRÖSTER, Petr. Právo sociálního zabezpečení. Vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-473-5
ARNOLDOVÁ, Anna. Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3724-9
CHVÁTALOVÁ, Iva. Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-374-2
DUKOVÁ, Ivana, DUKA, Martin a KOHOUTOVÁ Ivanka. Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2 Zákony a právní předpisy

Vedoucí bakalářské práce: **PaedDr. Zdenka Šándorová, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2020**

L.S.

---

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 29. listopadu 2019

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny, které jsem ve své práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnici Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 20. 2. 2020

Leontýna Wendlíková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PaedDr. Zdence Šándorové, Ph.D. za odbornou pomoc, cenné rady a připomínky při konzultování, její čas, ochotu a spolupráci při zpracování práce. Také bych chtěla poděkovat PhDr. Petru Budinovi za odborné konzultace a vstřícný přístup při zpracování práce. Dále bych ráda poděkovala svým respondentům, kteří se zúčastnili mého výzkumu, neboť bez nich by nemohla vzniknout praktická část a v neposlední řadě patří poděkování také mojí rodině, která mě v mém psaní podporovala.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá problematikou zneužívání sociálních dávek a obsahuje dvě části. Teoretická část se zaměřuje na systém sociálního zabezpečení v České republice a na sociální dávky. Pro orientaci je provedena charakteristika celého systému sociálního zabezpečení a vymezení základních pojmů. Druhou klíčovou oblastí je zneužívání sociálních dávek a řešení této problematiky. Praktická část je provedena na základě kvalitativního šetření formou polo strukturovaných rozhovorů. Hlavním cílem je zjistit jaké jsou nejčastěji zneužívané sociální dávky a jaké chyby v systému sociálního zabezpečení spatřují sociální pracovníci.

KLÍČOVÁ SLOVA

sociální dávky, zneužívání, hmotná nouze

TITLE

Problems of abuse of social benefits

ANNOTATION

The bachelor thesis deals with the issue of abuse of social benefits and contains two parts. The theoretical part focuses on the social security system in the Czech Republic and on social benefits. The orientation of the whole system of social security and definition of basic terms is performed. The second key area is the misuse of social benefits and addressing this issue. The practical part is based on a qualitative survey in the form of semi-structured interviews. The main objective is to find out what are the most frequently abused social benefits and what mistakes social workers see in the social security system.

KEY WORDS

Social benefits, abuse, material distress

Obsah

Úvod.....	9
1 Vymezení sociálního zabezpečení.....	11
1.1 Sociální rizika, sociální události.....	11
1.2 Sociální ochrana.....	12
1.3 Systémy sociální ochrany upravené právem sociálního zabezpečení.....	12
1.3.1 Systém sociálního pojištění.....	13
1.3.2 Systém sociálního zaopatření.....	13
1.3.3 Systém sociální pomoci.....	14
2 Vymezení jednotlivých sociálních dávek.....	18
2.1 Dávky nemocenského pojištění.....	18
2.2 Dávky důchodového pojištění.....	19
2.3 Dávky státní sociální podpory.....	20
2.4 Dávka dle zákona č. 108/2006. Sb. o sociálních službách – příspěvek na péči.....	22
2.5 Dávky pomoci v hmotné nouzi.....	22
2.6 Dávky pro osoby se zdravotním postižením.....	23
3 Zneužívání sociálních dávek.....	25
3.1 Okruh společně posuzovaných osob.....	26
3.2 Dokládání příjmů.....	27
3.3 Práce „na černo“.....	27
3.4 Čestné prohlášení.....	27
4 Řešení zneužívání sociálních dávek a kontrolní činnost.....	29
5 Metodologie.....	31
5.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky.....	31
5.2 Strategie výzkumu a užitá metoda.....	31
5.2.1 Kvalitativní výzkum.....	31
5.2.2 Rozhovor.....	32
5.3 Výzkumný vzorek.....	33
5.4 Sběr dat.....	33
5.5 Analýza dat.....	33
5.6 Doslovná transkripce.....	34
5.7 Kódování.....	34
5.8 Etika výzkumu.....	34
6 Vyhodnocení a interpretace dat.....	35
6.1 Respondent A.....	35
6.2 Respondent B.....	36
6.3 Respondent C.....	38

6.4	Respondent D.....	40
6.5	Respondent E.....	41
7	Zhodnocení výzkumu.....	44
8	Závěr.....	46
9	Seznam použité literatury.....	47
10	Elektronické zdroje.....	48
11	Seznam příloh.....	50

Úvod

Motivací autorky pro výběr tématu bakalářské práce bylo předchozí získané studium v oboru sociální práce a informace o systému sociálního zabezpečení a o sociální politice. Usuzujeme z praxe, že problematice zneužívání sociálních dávek se nevěnuje dostatečná pozornost a jedná se o velmi citlivé téma. Cílem bakalářské práce je zmapovat a popsat systém sociálního zabezpečení a zjistit, zda jsou sociální dávky zneužívány.

V teoretické části bakalářské práce stručně vymežeme systém sociálního zabezpečení a definujeme základní pojmy, přičemž následně charakterizujeme jednotlivé sociální dávky. V neposlední řadě se budeme zabývat problematikou zneužívání sociálních dávek. Pokusíme se poukázat na konkrétní chyby v systému a popsat kontrolní činnost zde působících orgánů. V poslední kapitole teoretické části se pokusíme představit konkrétní návrhy k řešení této situace.

V praktické části je cílem bakalářské práce zjistit názory odborníků, sociálních pracovníků, kteří pracují na úřadech práce a pohybují se v oblasti dávek pomoci v hmotné nouzi. Hlavním cílem je tedy zjistit ze zkušeností sociálních pracovníků, jaké konkrétní sociální dávky jsou nejčastěji zneužívány a jaké vidí příčiny dlouhodobého setrvání na sociálních dávkách a zda-li spatřují nějaké „mezery“ v systému sociálního zabezpečení či v zákonech týkajících se této problematiky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení sociálního zabezpečení

Každý z nás se dostává během svého života do obtížných situací. Některé z nich nedokáže řešit bez pomoci někoho druhého a v této chvíli pak může potřebovat sociální službu či jinou pomoc od státu. Takové situace mohou být velmi rozmanité.¹ Společnost prosazuje a stále více realizuje jejich společenské odstraňování. Stát i nejrůznější organizace se snaží takovým situacím předcházet, zmírňovat je a odstraňovat.² Systém sociálního zabezpečení můžeme obecně charakterizovat jako „*souhrn právních, finančních a organizačních nástrojů a opatření, jejichž cílem je kompenzovat nepříznivé finanční a sociální důsledky různých životních okolností a událostí ohrožujících uznaná sociální práva.*“³ Abychom celý systém sociálního zabezpečení a konkrétních sociálních dávek pochopili, je třeba si vysvětlit základní pojmy – sociální rizika, sociální události a sociální ochrana. Těmto jednotlivým kategoriím věnujeme pozornost v dalším textu.

1.1 Sociální rizika, sociální události

Sociální rizika označujeme také jako sociální události, „*kteřé jsou právem známé a s nimiž právo spojuje vznik, změnu nebo zánik práv a povinností, pomocí nichž lze předejít, zmírnit nebo překonat tíživou životní situaci způsobenou takovou událostí.*“⁴

Sociální události byly dříve nazývány pojmem „sociální zla“ a v roce 1942 jich bylo definováno pět: nedostatek, nemoc, neznalost, bída a zahálka. Teprve ve druhé polovině 20. století se zároveň s formálním vyjádřením lidských práv v mezinárodních dokumentech rozvíjí rovněž moderní pojetí sociálních událostí. „*Postupně se opouští pojetí sociální události jako sociálního rizika a zavádí se i v české literatuře pojem „sociální událost“.*“⁵ Z hlediska sociální politiky je sociální událostí každá životní situace jedince a jeho rodiny, která by mohla ohrozit stabilitu ve společnosti, pokud by nebyla ošetřena. Ze stejného hlediska ale není relevantní například rodičovství jako takové, ale zvýšené náklady či snížená schopnost výdělečné činnosti (především na straně matky) plynoucí právě z výše zmíněného rodičovství. Naproti tomu například nezaměstnanost a chudoba jsou sociálními událostmi i

---

¹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Bílá kniha v sociálních službách – konzultační dokument*. Praha: MPSV, 2003. S. 8. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/bila_kniha.pdf/c2aa7980-4aa6-5d50-a839-f9d4844b3251

² KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007. ISBN 978-80-7357-237-1. S. 161.

³ KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 5. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2010. ISBN 978-80-7357-585-4. S. 177.

⁴ KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007. ISBN 978-80-7357-237-1. S. 161.

⁵ CHVÁTALOVÁ, Iva a kol. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-732-0. S. 21-22.

z hlediska sociální politiky, jelikož je třeba na ně bezprostředně reagovat a zamezit dalšímu trvání, které má samo o sobě destruktivní vliv na život jedince, jeho rodiny i celé společnosti.⁶

1.2 Sociální ochrana

Sociální ochrana představuje široký pojem, který zahrnuje veškerá opatření, která mají předejít vzniku nepříznivých sociálních situací, či zmírnit dopad, pokud takové situace již nastanou. Chvátalová uvádí, že sociální ochrana je jednou z forem konkrétní realizace sociální politiky, pokud přijmeme tezi, že úkolem sociální politiky je vytvořit takový systém, „*který bude společnost chránit před vznikem sociálních patologií a zabezpečí v ní sociální soudržnost.*“⁷ Účelem je v tomto smyslu tedy chránit občany a jejich rodiny v případě, že jim hrozí sociální nebezpečí a mohlo by dojít, nebo již došlo, k sociálně nepříznivé situaci. V rámci sociální ochrany se definují jednotlivé systémy sociální ochrany. Tyto systémy koncipuje stát, ale mohou je vytvářet i další subjekty, například obce, kraje, zaměstnavatelé či nevládní organizace a tyto jednotlivé systémy sociální ochrany používají různé nástroje k její realizaci. Jedná se o dávky a služby, tedy o nástroje, které zlepšují sociální postavení jednotlivce či rodin, jimž hrozí již zmiňovaná nepříznivá sociální situace.

Dávkami se rozumí hmotná plnění, tedy poskytují se zásadně peněžní a věcné dávky. Věcnými dávkami jsou například potraviny, oblečení apod. Dávkami peněžními se budeme zabývat později v samostatné kapitole. Služby jsou plněním nehmotného charakteru. „*Jedná se o úkony vykonávané jednotlivcem, rodinou, okruhem přátel nebo institucí ve prospěch toho, kdo momentálně potřebuje pomoci s výkonem určité činnosti nebo s vyřešením určitého problému.*“⁸ Dle zákona č. 108/2006 Sb. je můžeme členit na terénní, ambulantní nebo pobytové.⁹

1.3 Systémy sociální ochrany upravené právem sociálního zabezpečení

Chvátalová uvádí tři celky současného sociálního zabezpečení, tak jak je známe v české právní úpravě.¹⁰ Celky se od sebe významně liší a je nutné tyto odlišnosti správně chápat a nezaměňovat. Lze je rozdělit následovně:

- Sociální pojištění

⁶ CHVÁTALOVÁ, Iva a kol. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-732-0. S. 22

⁷ Tamtéž, S. 15.

⁸ Tamtéž, S. 16.

⁹ ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, S. 14. ISSN 1211 1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>

¹⁰ CHVÁTALOVÁ, Iva a kol. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-732-0. S. 17.

- Sociální zaopatření
- Sociální pomoc

1.3.1 Systém sociálního pojištění

„V rámci systému sociálního pojištění jsou řešeny ty sociální situace, na které se občan může předem připravit (pojistit) formou odložení části své dnešní spotřeby na krytí budoucí nejisté dlouhodobé či krátkodobé sociální situace.“¹¹ Občan tedy má vůči systému sociálního pojištění nárok na zabezpečení ve formě dávek.

Dále se zaměříme na dělení **sociálního pojištění**, které se člení na nemocenské, důchodové pojištění. Nemocenské pojištění je jedním ze samostatných systémů sociálního pojištění a *„zabezpečuje pojištěné osoby zejména pro případ pracovní neschopnosti a karantény, těhotenství, mateřství, otcovství, ošetřování člena domácnosti nebo péče o něj a převedení zaměstnankyně na jinou práci za podmínek stanovených zákonem.“¹²* S těmito výše zmíněnými skutečnostmi je spojeno šest peněžitých a krátkodobých dávek, kterými se budeme konkrétněji zabývat v kapitole 2.1. Nemocenské pojištění je upraveno zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění a na něj navazujícími prováděcími právními předpisy.

Systém nemocenského pojištění má úzké vazby na důchodové pojištění, *„které upravuje hmotné zabezpečení pojištěnců pro případ stáří, poklesu pracovní schopnosti z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu (tj. invalidity) a úmrtí uživatele (tj. osoby s vyživovací povinností vůči pojištěnci). Účelem důchodového pojištění je poskytovat hmotné zabezpečení při sociálních událostech dlouhodobého charakteru, přičemž toto zabezpečení se často poskytuje doživotně.“¹³* Důchodové pojištění je upraveno zákonem č. 155/1995 sb., o důchodovém pojištění a zákonem č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. Konkrétními dávkami se budeme zabývat v kapitole 2.2.

1.3.2 Systém sociálního zaopatření

Státní sociální podpora

Státní sociální podpora je nepojistný dávkový systém, kterým se *„stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin a poskytuje ji i při některých dalších sociálních situacích. Státní sociální podpora se ve stanovených případech poskytuje*

¹¹ KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007. ISBN 978-80-7357-237-1. S. 163-164.

¹² CHVÁTALOVÁ, Iva a kol. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-732-0. S. 89.

¹³ Tamtéž, s. 114

v závislosti na výši příjmu.“¹⁴ „Státní sociální podpora je především výrazem podpory státu nezaopatřeným dětem. Státní sociální podpora je v současnosti upravena zákonem 200/2017 Sb., kterým mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.“¹⁵ Cílem je zabezpečit rodiny a doplnit jejich příjmy dávkami, což jsou náklady, které stát hradí ze státního rozpočtu. Velká část dávek státní sociální podpory je odvozena od životního minima. Tato státem uznaná dolní hranice částky potřebné k zajištění základních osobních potřeb členů rodiny je používána pro stanovení hranic příjmu, do kterého bude dávka vyplácena a k určení její výše.¹⁶ Konkrétními dávkami se budeme podrobněji zabývat v kapitole 2.3.

1.3.3 Systém sociální pomoci

Systém sociální pomoci je určen k zabezpečení základních životních potřeb občanů v situaci absolutního nedostatku hmotných prostředků a při sociálních selháních, kdy si jednotlivci nejsou schopni sami zabezpečit tyto potřeby svým vlastním přičiněním a ani za pomoci blízkých osob. Systém sociální pomoci zahrnuje tři subsystemy:

- Sociální služby
- Pomoc v hmotné nouzi
- Dávky pro osoby se zdravotním postižením

Sociální služby

„Subsystem sociálních služeb obsahuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a nepojistné sociální dávky příspěvku na péči“.¹⁷ Dle Chvátalové je „úkolem sociálních služeb je pomáhat osobám v nepříznivé sociální situaci, která mohla vzniknout v důsledku jejich věku, nepříznivého zdravotního stavu, obtížné sociální situace, sociálně znevýhodněného prostředí či jejich trestné činnosti apod.“¹⁸ „Sociální služby existují proto, aby pomáhaly lidem udržet si své místo ve společnosti, a aby je chránily před sociálním vyloučením. Sociální služby by

¹⁴ÚPLNÁ ZNĚNÍ. *Sociální zabezpečení: státní sociální podpora, dávky pro osoby se zdravotním postižením, sociální služby, pomoc v hmotné nouzi, životní a existenční minimum*. Sagit, 2017, S. 5. ISBN: 978-80-7488-252-4.

¹⁵ KLIKOVÁ, Christiana, Igor KOTLÁN a kol. *Hospodářská a sociální politika*. 5. Vyd. Ostrava: Vysoká škola sociálně správní, 2019. ISBN 978-80-8729-123-8. S. 255.

¹⁶ ČESKO. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 1995, částka 31. ISSN 1211 1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>

¹⁷ CHVÁTALOVÁ, Iva a kol. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-732-0. S. 238-239.

¹⁸ Tamtéž, s. 240

v maximálním možném rozsahu měly lidem pomáhat žít běžným životem.¹⁹ Sociální služby upravuje zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Zákon o sociálních službách²⁰ rozlišuje tyto tři kategorie poskytovaných sociálních služeb:

- Sociální poradenství – je nedílnou součástí všech sociálních služeb,
- služby sociální péče, které pečují o osobu, jež není schopna se sama o sebe postarat,
- služby sociální prevence, které pomáhají osobám s návratem zpět do společnosti, čímž předcházejí sociálnímu vyloučení.

Zákon o sociálních službách vychází ze zásady, že každá osoba má nárok na bezplatné sociální poradenství. Sociální poradenství pak může být poskytnuto buď jako základní, nebo odborné. Služby sociální péče mají napomoci osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, podpořit jejich život v jejich přirozeném prostředí a v nejvyšší možné míře umožnit zapojení do běžného života ve společnosti, a v případě, kdy to jejich stav vylučuje zajistit jim důstojné prostředí a zacházení. Služby sociální prevence mají za úkol zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Tyto služby mají napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením společenských nežádoucích jevů. Sem spadají například tyto služby: azylové domy, noclehárny, kontaktní centra či terénní programy apod.²¹

Příspěvek na péči

Příspěvek na péči je jediná nepojistná dávka, která je upravena zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Dávka se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby. Pomoc může poskytovat osoba blízká, asistent sociální péče či registrovaný poskytovatel sociálních služeb. Nárok na příspěvek nemá osoba mladší jednoho roku.²² Dávkou se konkrétněji budeme zabývat v kapitole 2. 4.

Pomoc v hmotné nouzi

¹⁹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Bílá kniha v sociálních službách – konzultační dokument*. Praha: MPSV, 2003. S. 10. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/bila_kniha.pdf/c2aa7980-4aa6-5d50-a839-f9d4844b3251

²⁰ ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, S. 14. ISSN 1211 1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>

²¹ CHVÁTALOVÁ, Iva a kol. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-732-0. S. 240-241.

²² ÚPLNÁ ZNĚNÍ. *Sociální zabezpečení: státní sociální podpora, dávky pro osoby se zdravotním postižením, sociální služby, pomoc v hmotné nouzi, životní a existenční minimum*. Sagit, 2017, s. 123. ISBN: 978-80-7488-252-4.

Subsystém pomoci v hmotné nouzi je upraven zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi společně s prováděcí vyhláškou č. 389/2011 k tomuto zákonu, a dále související zákon dotýkající se životního a existenčního minima, tzn. zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Nově se částky životního a existenčního minima od 1. dubna 2020 zvyšují., *Životní minimum pro jednotlivce se zvýší o 450 Kč na 3 860 Kč a existenční minimum vzroste o 290 Kč na 2 490 Kč. Obě tyto částky se tak zvyšují poprvé od roku 2012. V souvislosti s navrhovanou úpravou částek životního minima je možné v roce 2020 předpokládat zvýšené náklady v rozsahu cca 390 milionů Kč, z toho na dávky pomoci v hmotné nouzi 310 milionů, na dávky státní sociální podpory 80 milionů Kč.*²³

Částky životního minima se pro jednotlivé členy domácnosti liší například podle věku nezopatřených dětí. Při stanovení stavu hmotné nouze se vychází z částek životního a existenčního minima, stav hmotné nouze ale není možné popsat tak, že v hmotné nouzi je ten, kdo nemá příjemem zajištěno životní minimum. Promítá se zde i hodnocení snahy o zvýšení příjmu k zajištění základních životních podmínek, to se odráží v pojmu částka na živobytí.²⁴ Neboli jinak, člověk se nachází v hmotné nouzi, „*když mu jeho příjmy a celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb ani na nejnižší úrovni.*“²⁵ Pomoc v hmotné nouzi zahrnuje dávky, kterými se budeme jednotlivě zabývat v kapitole 2. 5.

Dávky pro osoby se zdravotním postižením

„*Systém dávek pro osoby se zdravotním postižením řeší negativní dopady sociální události na osobní sféru člověka, přičemž v tomto případě je onou sociální událostí dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav, jinak označováno jako zdravotní postižení.*“²⁶ Právní zakotvení tohoto systému nalezneme v zákoně č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Zákon upravuje poskytování příspěvku na mobilitu a příspěvku na zvláštní pomůcku, které jsou určeny ke zmírnění sociálních důsledků osob se zdravotním

---

²³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Vláda přijala návrh ministryně Jany Maláčové na zvýšení životního a existenčního minima.* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České Republiky, [cit. 17. 2. 2020]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/1248138/17_02_2020+TZ+-+zv%C3%BD%C5%A1en%C3%AD+%C5%BEivotn%C3%ADho+a+existen%C4%8Dn%C3%ADho+minima.pdf/6267a261-e596-a5da-dd5e-a71b85da3cb9

²⁴ CHVÁTALOVÁ, Iva a kol. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii.* 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-732-0. S. 210.

²⁵ Tamtéž, s. 256

²⁶ Tamtéž, s. 227-228

postižením a k podpoře jejich sociálního začleňování, také je v zákoně upravován průkaz pro osoby se zdravotním postižením.²⁷ Dávkami se blíže budeme věnovat v kapitole 2. 6.

---

²⁷ ČESKO. Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2011, částka 3115. ISSN 1211 1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>

2 Vymezení jednotlivých sociálních dávek

2.1 Dávky nemocenského pojištění

Stát je v oblasti nemocenského pojištění reprezentován Českou správou sociálního zabezpečení a okresními správami sociálního zabezpečení dále Ministerstvem práce a sociálních věcí, Ministerstvem vnitra ČR, Ministerstvem obrany ČR, Vězeňskou službou ČR apod. Všechny dávky nemocenského pojištění náleží za kalendářní dny. Ze systému nemocenského pojištění se vyplácí šest druhů následujících dávek, které takto vymezuje Kliková, Kotlán a kol.:²⁸

- **Nemocenské**, které náleží pojištěncům od 15. kalendářního dne dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény. Během prvních dvou týdnů dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény poskytuje zaměstnavatel zaměstnanci náhradu mzdy ve výši 60 % průměrného redukováného výdělku.
- **Peněžitá pomoc v mateřství (PPM)**, kde základní podmínkou nároku na PPM je účast na pojištění, tzn. například trvání pojištěného zaměstnání, v době nástupu na PPM. Další podmínkou je účast pojištěnce na nemocenském pojištění alespoň po dobu 270 kalendářních dní v posledních dvou letech přede dnem nástupu na PPM.
- **Dávka otcovské poporodní péče** – otcovská (od 1. 2. 2018), zde má nárok na dávku pojištěnec, který pečuje o dítě, jehož je otcem, nebo pojištěnec, který pečuje o dítě, které převzal do péče nahrazující péči rodičů. Základní podmínkou nároku na otcovskou je účast na nemocenském pojištění. Doba poskytování dávky činí 7 kalendářních dnů.
- **Ošetřovné**, zde má nárok zaměstnanec, který nemůže pracovat z důvodu ošetřování nemocného člena domácnosti. Podmínkou nároku na tuto dávku je, že ošetřovaná osoba žije se zaměstnancem v domácnosti. Dávka se poskytuje nejdéle 9 kalendářních dnů. V případě, že je v péči osamělého rodiče nzaopatřené dítě, vyplácí se ošetřovné maximálně 16 kalendářních dnů.
- **Dlouhodobé ošetřovné** (od 1. 6. 2018), zde má nárok pojištěnec, pečující o osobu, která potřebuje poskytování dlouhodobé péče v domácím prostředí. Pojištěnec musí být v přímé linii příbuzenství s ošetřovanou osobou. U ošetřované osoby došlo k závažné poruše zdraví, jež si vyžádala hospitalizaci alespoň 7 kalendářních dnů.

---

²⁸ KLIKOVÁ, Christiana, Igor KOTLÁN a kol. *Hospodářská a sociální politika*. 5. Vyd. Ostrava: Vysoká škola sociálně správní, 2019. ISBN 978-80-8729-123-8. S. 252-253.

Doba poskytování dávky je nejdéle 90 kalendářních dnů a její úroveň se odvíjí od výše příjmu pojištěnce.

- **Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství** se poskytuje zaměstnankyni, která byla z důvodu těhotenství a mateřství dočasně převedena na jinou práci a z ní má bez svého zavinění nižší výdělek. Dávka náleží těhotné zaměstnankyni, zaměstnankyni do konce 9. měsíce po porodu a zaměstnankyni, která kojí. Výše příspěvku je závislá na výši platu.

Dále je třeba zmínit, že osoby samostatně výdělečně činné a zahraniční zaměstnanci mají nárok pouze na nemocenské, peněžitou pomoc v mateřství a otcovskou poporodní péči a dlouhodobé ošetřovné. Dávky nemocenského pojištění vyplácí příjemcům okresní správa sociálního zabezpečení.²⁹

2.2 Dávky důchodového pojištění

Subjektem zastupující stát je stejně jako u nemocenského pojištění především Česká správa sociálního zabezpečení, dále okresní správa sociálního zabezpečení a ve stanovených případech to může být Ministerstvo vnitra ČR, Ministerstvo obrany ČR a Ministerstvo spravedlnosti ČR. Z tohoto systému se poskytují důchody starobní, invalidní, vdovské a vdovecké a sirotčí. Tyto důchody lze rozdělit na přímé, jejichž výše se odvozuje od výše příjmů pojištěnce, a odvozené, jejichž výše se odvozuje z výše důchodu jiné osoby, tj. zemřelého důchodce či pojištěnce.³⁰ Jelikož je problematika důchodových dávek příliš obsáhlá, budeme se věnovat pouze krátké charakteristice jednotlivých důchodů podle Chvátalové a kol.:³¹

- **Starobní důchod** – zde má pojištěnec nárok, jestliže získal potřebnou dobu pojištění a dosáhl stanoveného věku, popřípadě splňuje další podmínky stanovené v zákoně o důchodovém pojištění, který jsem uváděla výše. Z hlediska podmínky ohledně potřebného věku k nároku na dávku lze rozlišit dva druhy starobního důchodu, a toobecný starobní důchod a předčasný starobní důchod., *Důchodový věk je v České republice stále ještě diferencován podle toho, zda se jedná o muže nebo o ženu. U žen je pak důchodový věk dále diferencován podle počtu vychovaných dětí. Dalším kritériem stanovení důchodového věku je rok narození pojištěnce.*“³²

²⁹CHVÁTALOVÁ, Iva a kol. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-732-0. S. 98.

³⁰ Tamtéž, s. 131-132

³¹ Tamtéž, s. 131-149

³² Tamtéž, s. 140

- **Invalidní důchod** – pojištěnec má nárok, jestliže nedosáhl věku 65 let nebo důchodového věku, je-li vyšší, a stal se invalidním a získal potřebnou dobu pojištění anebo se stal invalidním následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání. „Pojištěnec je invalidní, jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nastal pokles jeho pracovní neschopnosti nejméně o 35 %. U invalidity se rozlišují tři stupně.³³
- **Vdovský a vdovecký důchod** – zde má vdova „nárok na vdovský důchod po manželovi, který buď byl poživitelem starobního nebo invalidního důchodu, nebo splnil ke dni smrti podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod, podmínky nároku na starobní důchod nebo zemřel následkem pracovního úrazu (nemoci z povolání).“³⁴ Vdovský důchod náleží vždy po dobu jednoho roku od smrti manžela. Po uplynutí této doby má nárok na vdovský důchod, splňuje-li alespoň jednu z podmínek uvedené v zákoně. Vdovec má na vdovecký důchod nárok za obdobných podmínek jako vdova.
- **Siroťčí důchod** – nárok má nezaopatřené dítě, zemřel-li rodič (osvojitel) dítěte nebo osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do výchovy jiné osoby. V případě úmrtí obou rodičů vzniká nárok na sirotčí důchod po každém z rodičů.

2.3 Dávky státní sociální podpory

Systém státní sociální podpory (dále jen SSP) zahrnuje v současnosti pět dávek, z nichž jsou tři testované a zbylé dvě netestované. Orgány státní sociální podpory jsou krajské pobočky Úřadu práce ČR, které mají svá kontaktní pracoviště a Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Pro vznik nároku na tyto dávky, je třeba splnit řadu podmínek, které nejsou pro všechny dávky totožné. Například jde o trvalý pobyt na území ČR, nezaopatřenost dítěte a jeho soustavná příprava na budoucí povolání, výše příjmů apod. Jedná se o tyto dávky, jejichž charakteristiku vymezuje Kliková, Kotlán a kol.³⁵

- **Přídavek na dítě**, což je první testovaná dávka ze systému SSP. Představuje dlouhodobou finanční pomoc rodinám s nízkými příjmy. Nárok na přídavek má nezaopatřené dítě, které žije v rodině, jejíž rozhodný příjem je nižší než 2,7násobek částky životního minima a vyplácí se měsíčně. Výše přídavku u dítěte do 6

³³Před rokem 2010 s rozlišovala plná invalidita a částečná invalidita a jako samostatné druhy důchodů plný invalidní důchod a částečný invalidní důchod.

³⁴ Tamtéž, S. 147.

³⁵ KLIKOVÁ, Christiana, Igor KOTLÁN a kol. *Hospodářská a sociální politika*. 5. Vyd. Ostrava: Vysoká škola sociálně správní, 2019. ISBN 978-80-8729-123-8. S. 255.

let věku je 500 Kč, od 6 do 15 let věku dítěte 610 Kč a od 15 do 26 let věku dítěte se vyplácí částka 700 Kč. Motivující prvek přídatku je dán skutečností, že pokud alespoň jeden z rodičů má příjem ze zaměstnání, podnikání nebo pobírá podporu nahrazující příjem apod., částky přídatku na dítě se zvyšují o 300 Kč.

- **Příspěvek na bydlení**, druhá testovaná dávka, pomáhá rodinám s nízkými příjmy, které vynakládají na své bydlení více než 30 % (v Praze 35 %) svého „čistého“ příjmu. Nárok na tento příspěvek má vlastník či nájemce bytu, který je v něm hlášen k trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) rozhodných příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení. Zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) rozhodných příjmů nesmí být vyšší než částka normativních nákladů na bydlení daná zákonem, kterou ovlivňuje počet osob v rodině a velikost obce.
- **Porodné**, třetí a poslední dávka ze systému SSP, slouží jako jednorázový příspěvek rodinám s nižšími příjmy při narození prvního a druhého dítěte. Nárok na porodné má rodina, jejíž rozhodný příjem je nižší než 2,7násobek částky životního minima. Tato dávka je jednorázová. Výše dávky u prvního dítěte činí 13 000 Kč a u druhého dítěte 10 000 Kč.
- **Rodičovský příspěvek**, netestovaná dávka, která je stanovena souhrnnou částkou 220 000 Kč, přičemž ale rodiny s dvojčaty či trojčaty dostávají 330 000 Kč. Od 1. ledna 2020 se celková výše rodičovského příspěvku zvýší na 300 000 Kč a pro rodiny s dvojčaty či trojčaty na 450 000 Kč.³⁶Příspěvek pomáhá rodičům vypořádat se s vyššími náklady po narození dítěte. Nárok má každý rodič, který po celý měsíc osobně, řádně a celodenně pečuje o nejmladší dítě v rodině. Dítě i rodič musí mít trvalé bydliště i místo pobytu v České republice. Tento příspěvek je možné čerpat nejdéle do 4 let věku dítěte a měsíční výše příspěvku a doba čerpání záleží na příjmech rodičů.
- **Pohřebné** je netestovanou, jednorázovou a zároveň poslední dávkou ze systému SSP. Dávka pomáhá příjemci pokrýt náklady spojené s pohřbem zemřelého. Nárok na pohřebné má osoba, která vypraví pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte, a to za podmínky, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území České republiky. Pohřebné je vypláceno v částce 5 000 Kč.

---

³⁶MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Rodičovský příspěvek – co se změní* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České Republiky, ©2010 [cit. 8. 12. 2019]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/rodicovsky-prispevek>

2.4 Dávka dle zákona č. 108/2006. Sb. o sociálních službách – příspěvek na péči

Příspěvek na péči se poskytuje osobám, které jsou závislé na pomoci druhé fyzické osoby. Nárok má osoba, která z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při zvládnání základních životních potřeb v rozsahu stanoveném stupněm závislosti. Při posuzování stupně závislosti se hodnotí schopnost zvládat následující základní činnosti: mobilita, orientace, komunikace, stravování, oblékání a obouvání, tělesná hygiena apod. Výše příspěvku se liší pro osoby nad 18 let a do 18 let.³⁷

2.5 Dávky pomoci v hmotné nouzi

Problematika dávek pomoci v hmotné nouzi je velice rozsáhlá a proto uvedu pouze stručnou charakteristiku konkrétních dávek, kterou interpretuje Kliková a Kotlán a kol.,³⁸ doplněnou o vymezení Chvátalové a kol.³⁹ Orgány pomoci v hmotné nouzi jsou krajské pobočky Úřadu práce ČR a Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, přičemž některé úkoly plní rovněž pověřené obecní úřady, obecní úřady. Mezi dávky pomoci v hmotné nouzi dle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi⁴⁰ patří:

- **Příspěvek na živobytí**, je dávka, na kterou má nárok osoba v hmotné nouzi, jestliže příjem její a příjem společně posuzovaných osob po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí posuzovaných osob. Podmínkou je, že si tento příjem nemůže zvýšit vlastním přičiněním, a zabezpečení základních životních podmínek je tak vážně ohroženo. Částka živobytí se u každého stanovuje individuálně, přičemž se u toho vychází z částek životního a existenčního minima. Nově platí, že ten, kdo pobírá tuto dávku déle než půl roku, dostane 35-65 % svého příspěvku v poukázkách, za které je možné nakoupit potraviny, drogistické zboží a další základní zboží. Dávka se vyplácí kalendářním měsíci, na který náleží.
- **Doplatek na bydlení**, je úzce provázán s příspěvkem na živobytí a příspěvkem na bydlení (dávka ze systému SSP). Je určen osobě nebo rodině, která má nárok na příspěvek na živobytí, kdy její vlastní příjmy včetně příspěvku na bydlení nestačí

³⁷ÚPLNÁ ZNĚNÍ. *Sociální zabezpečení: státní sociální podpora, dávky pro osoby se zdravotním postižením, sociální služby, pomoc v hmotné nouzi, životní a existenční minimum*. Sagit, 2017, S. 123. ISBN: 978-80-7488-252-4.

³⁸ KLIKOVÁ, Christiana, Igor KOTLÁN a kol. *Hospodářská a sociální politika*. 5. Vyd. Ostrava: Vysoká škola sociálně správní, 2019. ISBN 978-80-8729-123-8. S. 256-267.

³⁹ CHVÁTALOVÁ, Iva a kol. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-732-0. S. 215-225.

⁴⁰ ČESKO. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2006, částka 37. ISSN 1211 1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>

pokryt náklady na bydlení a stanovené živobytí. Dávka se vyplácí v kalendářním měsíci, za který náleží. Doplatek na bydlení lze použít bez souhlasu příjemce k přímé úhradě nájemného, nebo služeb spojeným s bydlením a to tak, že plátce jej poukazuje pronajímateli či poskytovateli služeb.

- **Mimořádná okamžitá pomoc**, je poslední dávkou systému pomoci v hmotné nouzi a poskytuje se lidem, kteří se ocitnou v situaci, kterou je třeba bezodkladně řešit. Tato dávka se poskytuje z různých důvodů, např.: ohrožení zdraví, vážná mimořádná událost, úhrada jednorázového výdaje, úhrada nákladů spojených s pořízením či opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby nebo na úhradu nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte apod. Nárok na mimořádnou okamžitou pomoc vzniká dnem, kdy ji příslušný orgán pomoci v hmotné nouzi přizná.

2.6 Dávky pro osoby se zdravotním postižením

Jedná se o dávky osobám se zdravotním postižením, které jsou určeny ke zmírnění sociálních důsledků jejich zdravotního postižení a k podpoře jejich sociálního začleňování. Příslušné orgány k rozhodování o těchto dávkách jsou krajské pobočky Úřadu práce ČR.⁴¹ Konkrétně se jedná se o tyto dávky, které jsou následovně vymezeny Chvátalovou a kol.:⁴²

- **Příspěvek na mobilitu**, jedná se o dávku, která je poskytována osobám starším jednoho roku věku, které jsou zároveň držiteli průkazu ZTP nebo ZTP/P a které se v měsíci opakovaně a za úhradu dopravují, či jsou dopravovány a nejsou jim poskytovány pobytové sociální služby. Splnění podmínky opakovaného dopravování za úhradu prokazuje žadatel čestným prohlášením. Jedná se o pravidelně opakující se dávku, která činí částku 550 Kč na měsíc.
- **Příspěvek na zvláštní pomůcku**, zde má nárok osoba, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí nebo těžké sluchové postižení anebo těžké zrakové postižení charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Takovouto pomůckou může být například úprava motorového vozidla, plošiny a rampy, schodolezy, čtecí přístroj nebo i vodící pes. Problematika výše příspěvku na zvláštní pomůcku je velice rozsáhlá, ale rozlišuje se, zda je cena pomůcky vyšší než 10 000 Kč či nižší. Pokud je

⁴¹ÚPLNÁ ZNĚNÍ. *Sociální zabezpečení: státní sociální podpora, dávky pro osoby se zdravotním postižením, sociální služby, pomoc v hmotné nouzi, životní a existenční minimum*. Sagit, 2017, S. 72. ISBN:978-80-7488-252-4.

⁴² CHVÁTALOVÁ, Iva a kol. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-732-0. S. 230-231.

cena nižší než 10 000 Kč, příspěvek se poskytne, je-li příjem všech společně posuzovaných osob nižší než 8násobek životního minima. Vždy je však nutné zaplatit alespoň 10% z ceny pomůcky jako forma spoluúčasti, nejméně však 1000 Kč.

3 Zneužívání sociálních dávek

Zneužívání sociálních dávek je v současné době často diskutované téma. Hovoří se o něm i ve volebních programech politických stran. Zvyšují se počty případů zneužívání dávek. Slýcháme jak laické, tak odborné názory, že by se na dávkách nemělo vyplácet tolik, že by se některé dávky měly dokonce zrušit či upravit nároky na jejich čerpání. Výdaje ze státního rozpočtu na tyto dávky obsahují totiž značné množství finančních prostředků daňových poplatníků. Často se lidé setkávají s tím, že jsou vypláceny neoprávněně. Dále je dokázáno také to, že se každým rokem na dávkách vyplácí víc a víc peněz, což dokládají i různé statistiky. Například průměrný měsíční počet vyplacených dávek hmotné nouze konkrétně v roce 2010 bylo téměř 124 tisíc a v roce 2017 je to necelých 158 tisíc.⁴³

Zneužívání sociálních dávek můžeme jinak nazvat sociálním parazitismem, tzn., že člověk, který zneužívá sociální dávky, může být označen jako sociální parazit. Sociální parazitismus podle slovníku cizích slov je označován jako „*symbiotický život na úkor druhých lidí, nároky na mzdy, finanční dávky či odměny za minimální či nulovou práci*“.⁴⁴ Lze tedy říci, že dávky často zneužívají lidé, kteří nepracují, nechtějí pracovat, nechtějí ani svou práci či částí svých příjmů přispívat společnosti, ale zároveň ze systému čerpají vše, co je možné a mnohdy překračují i hranice zákona.⁴⁵ Aby šlo o podvodné jednání, musí být naplněny určité znaky, mezi které patří zejména způsobení škody jinému, získání osobního prospěchu nebo využívání nepravdivých, neúplných či jinak zkreslených informací apod.⁴⁶ Počátky podvodného jednání souvisí s rozvojem společnosti a zločiny podvodného charakteru považuje Foucault za součást přeměny společnosti, jež s sebou nese rozvoj výroby, zvětšování bohatství některých vrstev obyvatelstva na jedné straně, růst chudoby jiných vrstev obyvatel na straně druhé, důraz na majetek, úzkostlivější členění obyvatelstva podle majetku.⁴⁷

V současné době stále mnoho občanů považuje za mravné maximálně využívat, resp. zneužívat solidaritu státu a žít na úkor druhých, čímž zaměňuje sociální potřebnost za sociální

⁴³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vybrané údaje o sociálním zabezpečení – 2017. [online]. Český statistický úřad, 2019 [cit. 09. 11. 2019]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vybrane-udaje-o-socialnim-zabezpeceni-2017>

⁴⁴ SCS. ABZ. CZ Slovník cizích slov, *Sociální parazitismus*. [online]. Slovník cizích slov, [cit. 09. 11. 2019]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/socialni-parazitismus>

⁴⁵ PEKAŘOVÁ, Andrea. *Sociální parazitismus*. [online]. Brno, 2014. Bakalářská práce, Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková. Dostupné z: <https://theses.cz/id/633gas/>

⁴⁶ MOLÍN, Jan. *Protiprávní jednání z pohledu profesní odpovědnosti auditorů, daňových poradců a účetních*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-600-4. S. 75.

⁴⁷ FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9. S. 125.

vychytralost. Krebs⁴⁸ tvrdí, že je tedy nutné v povědomí společnosti soustavně podporovat představy, že státní podpory a dávky jsou něčím, čeho by mělo být co nejméně. „*Přílišný solidarismus, resp. přílišná „rozdačnost“ státu v jistém smyslu sociální problémy zhoršuje*“ a dochází k podpoře asociálního chování. Občané mají jistotu, že je zde někdo, kdo se o ně vždy postará. Vyhýbají se práci, holdují alkoholu, užívají drogy či neplatí nájem a berou jako samozřejmost, že jim stát pomůže na úkor pracovitých a ukázněných, kteří poctivě odvádí daně.⁴⁹

„*K neoprávněnému pobírání dochází především v oblasti nepojistných sociálních dávek. Jedná se hlavně o příspěvky a doplatky na bydlení, příspěvky na živobytí, v menší míře pak o příspěvky na péči, zvláštní pomůcku, mobilitu nebo dávky mimořádné okamžité pomoci.*“⁵⁰

Myslím si, že k zneužívání sociálních dávek v některých případech dochází již při podávání žádosti o dávku. Konkrétní případy si blíže specifikujeme v následujících podkapitolách.

3.1 Okruh společně posuzovaných osob

Tento pojem se v oblasti sociálních dávek objevuje velmi často. Jedná se osoby, „*které se při zkoumání toho, zda žadatel splňuje podmínky pro přiznání dávky, posuzují společně s ním.*“⁵¹ Nejčastěji mezi společně posuzované osoby patří rodina, resp. ti rodinní příslušníci, kteří žijí ve společné domácnosti. Obecně platí, že se společně posuzují rodiče a nezaopatřené děti.

Existuje zde ale možnost podat žádost o vyřazení z okruhu společně posuzovaných osob, přičemž může docházet k problému či zneužití například u příspěvku na bydlení, který souvisí s doplatkem na bydlení. Ke zneužívání může dojít tak, že student, který žije s rodiči v jejich domě, kde je hlášen k trvalému pobytu, účelně sepíše se svými rodiči nájemní smlouvu. Ta má ze zákona všechny náležitosti, tudíž je stejně platná, jako vztah mezi pronajímatelem a nájemcem. Žadatel o dávku „příspěvek na bydlení“ tedy splňuje všechny podmínky: je v domě hlášen k trvalému pobytu, vlastní nájemní smlouvu a platí řádně nájemné. A zde se dostáváme do situace, kdy si žadatel zažádá o vyřazení svých rodičů z okruhu společně posuzovaných osob, čímž je oprávněn si zažádat o dávku, a za okruh

⁴⁸ KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 5. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR., 2010. ISBN 978-80-7357-585-4. S 489.

⁴⁹ Tamtéž, S. 489.

⁵⁰ ÚŘAD PRÁCE ČR. *Za zneužití dávky mohou padat i tresty*. [online]. ÚP ČR, 2015 [cit. 11. 11. 2019].

Dostupné z:

https://www.statnisprava.cz/rstsp/clanky.nsf/i/za_zneuzeni_davky_mohou_padat_i_tresty_15061513_83733883

⁵¹ ČLOVĚK V TÍSNI. *Právo a terénní sociální práce*. [online]. Člověk v právu, 2018 [cit. 11. 11. 2019]. Dostupné z: <http://www.clovekvpravu.cz/pravo-socialniho-zabezpeceni-301/davky-statni-socialni-podpory-aktualizovano-k-182018-303/spolecne-posuzovane-osoby-560>

společně posuzovaných osob se posuzuje pouze on sám a v případě nároku, je mu dávka vyplacena. Dalším příkladem v souvislosti s okruhem společně posuzovaných osob, kdy může dojít ke zneužívání je v případě osob bez přístřeší, kteří se na oddělení hmotné nouze v žádostech o sociální dávky nahlásí jako osoba bez přístřeší a ve skutečnosti bydlí u příbuzných či známých. Při sociálních šetřeních dochází k tomu, že sociální pracovníci „nachází“ tyto údajné osoby bez přístřeší v domácnostech jejich příbuzných, a tvrdí, že jsou pouze na návštěvě, přičemž je zřejmé, že zde regulérně bydlí. V tomto případě je to slovo sociálního pracovníka proti slovu žadatele o sociální dávku a sociální dávka mu musí být vyplacena.

3.2 Dokládání příjmů

Hmotná nouze má dávky, u kterých je dle zákona nutné dokládat měsíční příjmy, kterými se určuje, jestli má žadatel na dávku nárok. Tyto příjmy se uvádějí do formuláře, který je dle našeho názoru velice nepřehledný, složitý na vyplnění a je zřejmé, že se v něm mnoho žadatelů o dávky hmotné nouze vůbec nevyzná. Toto považujeme za možnost zneužívání v případě, pokud žadatel není schopen porozumět tomuto formuláři, může dojít k tomu, že příjem, který má, do žádosti o dávku vůbec neuvede, což nemusí, ale i může být jeho záměrem.

3.3 Práce „na černo“

S dokládáním příjmů úzce souvisí práce „na černo“. Žadatel o dávku vyplňuje formulář měsíčních příjmů, ale příjmy z nelegálního zaměstnání pochopitelně neuvede, čímž může dojít k uznání nároku na dávku a její vyplacení, přičemž žadatel na dávku dle jeho příjmů nárok nesplňuje a zneužívá tím sociální dávky. Častěji se toto může objevovat v příhraničních městech, kde žadatel o dávku pracuje „na černo“ za hranicemi našeho státu, a v tomto případě je velmi složité tuto činnost dokázat.

3.4 Čestné prohlášení

K žádostem o některé sociální dávky je nutné v případě různých nejasností doložit čestné prohlášení, které vyplní žadatel o dávku a předá ke kontrole úředníkovi, který „pouze“ ověří totožnost dle občanského průkazu, čímž je prohlášení přiloženo k žádosti o dávku. Prohlášení mimo identifikačních údajů žadatele obsahuje poučení, ve kterém se žadatel dozví, že uvedení nepravdivých údajů je přestupkem a může být sankcionováno pokutou až do výše

10 000 Kč.⁵²Jedná se o neprůkazný doklad, a považujeme ho za pouhou formalitu, která slouží ke „krytí“ úřadu, který dávku ať už oprávněně či neoprávněně žadateli vyplatí.

---

⁵²ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb. Zákon České národní rady o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 1990, částka 35. ISSN 1211 1244. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>

4 Řešení zneužívání sociálních dávek a kontrolní činnost

Zneužívání sociálních dávekby mohlo zamezit více zaměstnanců na pobočkách úřadu práce a na odděleních týkající se vyplácení sociálních dávek. To, že je na těchto postech nedostatek zaměstnanců, je známým faktem. Více zaměstnanců zajistí důkladnější kontrolu, a to jak v administrativě, tak v terénu při sociálních šetřeních. Na základě sociálního šetření sociální pracovníci též rozhodují o nároku na sociální dávku. Pokud ale přetrvává nedostatek zaměstnanců na těchto místech, na sociální šetření se často ani nejede. Například „od ledna do prosince 2017 provedli zaměstnanci Úřadu práce ČR 40 548 sociálních šetření a 70 345 šetření v místě, tj. celkem 110 893 šetření. Na základě takto zjištěných skutečností ÚP ČR zamítl 559 nových žádostí o některou z dávek hmotné nouze a odejmul 1 497 už vyplácených dávek“.⁵³Z tohoto tvrzení vyplývá, že u většiny těchto případů by sociální dávka byla vyplacena, pokud by se sociální šetření nekonalo.

Vnitřní kontrolní systém, který je nastaven na úřadech práce, je dle slov tiskové mluvčí Úřadu práce ČR Kateřiny Beránkové, nastaven velmi dobře, „stejně jako spolupráce s Policií ČR a obcemi. Jeho zaměstnanci využívají při odhalování neoprávněného pobírání dávek také znalosti místních poměrů. Pokud získají podezření, že se konkrétní klient pobírající dávky dopouští podvodu či trestného činu, oznámí ihned tuto skutečnost příslušnému státnímu zastupitelství nebo PČR. Systém funguje i obráceně – pokud policie zjistí, že si některý z klientů neoprávněně „přivydělává“ třeba prodejem druhotných surovin (nejčastěji železného šrotu), nahlásí to ÚP ČR.“⁵⁴Přes výše popsané, je kontrolní systém nedostatečný, pokud se například jedná o skutečnosti uvedené v kapitolách 3.1 – 3.4.

---

⁵³ BERÁNKOVÁ, Kateřina. *Úřad práce ČR za loňský rok uspořil více než 37 mil. Kč.* [online]. In: socialniprace.cz, 2018 [cit. 12. 11. 2019] Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=1014>

⁵⁴ Tamtéž [cit. 12. 11. 2019] Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=1014>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 Metodologie

V metodologické části nejprve definujeme cíl výzkumu, výzkumné otázky, strategii výzkumu a techniku sběru dat. Popíšeme, jakým způsobem byli vybráni respondenti, jakým způsobem probíhaly jednotlivé rozhovory a jak se při sběru dat postupovalo. Na závěr uvedeme, jak bude probíhat průběh analýzy výzkumu, a doplníme o etiku výzkumu.

5.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu je zjistit příčiny dlouhodobého setrvání sociálních dávkách, dále také to, jaké jsou dle sociálních pracovníků nejčastěji zneužívané sociální dávky, a jaké „mezery“ v systému sociálního zabezpečení spatřují sociální pracovníci v souvislosti se zneužíváním sociálních dávek.

První výzkumná otázka tedy zní: *Jaká je úroveň systému sociálního zabezpečení v České republice?* Druhá výzkumná otázka je: *Jaké jsou příčiny dlouhodobého setrvání na sociálních dávkách?* Třetí výzkumnou otázkou je: *Jaké jsou příčiny zneužívání sociálních dávek?* A poslední výzkumnou otázkou je: *Jaké jsou nejčastěji zneužívané sociální dávky?* Na základě těchto výzkumných otázek byla vytvořena struktura otázek k rozhovoru, která zahrnuje hlavní a vedlejší otázky a jsou konkrétně uvedeny ve struktuře otázek k rozhovoru, která se nachází v příloze č. 1.

5.2 Strategie výzkumu a užitá metoda

Ve výzkumu se zaměřujeme na názory sociálních pracovníků ohledně systému sociálního zabezpečení a sociálních dávek a jejich zneužívání, tudíž provýzkumné šetření je ideální kvalitativní výzkum. Byla zvolena metoda polostrukturovaného dotazování, protože je to více osobní, naskytne se tak více prostoru pro případné doplnění konkrétní odpovědi na otázku a bude více zřetelné, jak sociální pracovníci toto téma vnímají.

5.2.1 Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum má jiné cíle a tedy i jiná pravidla než výzkum kvantitativní. Pro kvalitativní i kvantitativní výzkum existuje mnoho různých definic. Typická definice kvalitativního výzkumu zní: *„Kvalitativní výzkum je nenumerné šetření a interpretace sociální reality. Cílem tu je odkrýt význam podkládaný sdělovaným*

informacím.“⁵⁵Dismantaké tvrdí, že „Cílem kvalitativního výzkumu je vytváření nových hypotéz, nového porozumění, vytváření teorie.“⁵⁶

V kvalitativním výzkumu oproti výzkumu kvantitativnímu sbíráme mnoho informací od malého počtu osob. Reliabilita neboli spolehlivost výzkumné metody je u kvalitativního výzkumu nízká, protože jednotná úprava kvalitativního výzkumu – volná forma otázek a odpovědí, nevynucuje taková omezení, jaká existují, a tudíž kvalitativní výzkumy mohou mít vysokou validitu neboli platnost.⁵⁷

5.2.2 Rozhovor

Rozhovor neboli interview, je technika poměrně hojně využívaná na výzkumné půdě řady oborů. Rozhovory v kvalitativních výzkumech většinou provádí jedna jediná osoba, na rozdíl od kvantitativních výzkumů, kde se může zapojovat skupina tazatelů.⁵⁸

Podle Reichela⁵⁹ existuje několik druhů rozhovorů, které si nyní krátce charakterizujeme:

- **Volný rozhovor** – též nestrukturovaný, prezentuje relativně nejvyšší stupeň volnosti při dotazování. Otázky nejsou předem připravené, ale vznikají během přirozené komunikace s respondentem, který někdy ani nemusí vědět, že je objektem výzkumného zájmu. Tento typ je velmi náročný pro tazatele, na druhou stranu může od respondenta přinést dost konkrétní údaje.
- **Polostrukturovaný rozhovor** – též částečně řízený rozhovor, se vyznačuje tím, že tazatel má předem připravená témata nebo otázky. Tazatel může formulace nebo pořadí otázek přizpůsobovat podle situace, nezbytné ale je, aby byly probrány všechny. Jistá volnost u polostrukturovaného rozhovoru se jeví jako vhodná k vytvoření přirozenějšího kontaktu mezi tazatelem a dotazovaným, rozhovor díky předpřipraveným otázkám může lehčeji plynout.
- **Strukturovaný rozhovor** – též řízený, je charakteristický tím, že otázky jsou předem připravené a též je určeno, v jakém pořadí je potřeba otázky položit. Nevýhodou je, že stupeň formalizace brání tomu, aby rozhovor proběhl v přirozené komunikační atmosféře. Na druhou stranu výhodou ale je,

⁵⁵ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 978-80-246-0139-7. S. 285.

⁵⁶ Tamtéž. S. 286.

⁵⁷ Tamtéž S. 286-287.

⁵⁸ REICHEL, Jirí. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6. S. 110.

⁵⁹ Tamtéž S. 110-112.

že takto pořízená data se lépe vyhodnocují, jelikož tazatel má srovnatelnou tematickou strukturu i rozsah.

5.3 Výzkumný vzorek

Jednotliví respondenti byli osloveni prostřednictvím emailu či telefonu. Byl jim vysvětlen záměr, co by po nich bylo požadováno, zda by souhlasili a poté byl předjednáán konkrétní termín a čas. Kritériem bylo, že se musí jednat o sociální pracovníky pracující na úřadu práce, kteří se setkávají s klienty, kterým jsou vypláceny sociální dávky, nebo jim je sami vyplácí. Počet respondentů je vzhledem k užití metodě a dle doporučení vedoucího práce, dostačující. Dále přihlížíme i k tomu, že někteří z respondentů s rozhovorem nesouhlasili.

5.4 Sběr dat

Pro výzkum jsme si vybraly metodu polostrukturovaného dotazování, které se podle Hendla⁶⁰ „*vyznačuje definovaným účelem, určitou osnovou a velkou pružností celého procesu získávání informací.*“

Na Úřadu práce v Pardubicích a v Hlinsku, byla domluvena spolupráce se sociálními pracovníky. Na obou pracovištích byl nastíněn přibližný možný počet respondentů. Data byla získávána v průběhu ledna 2020 na pobočkách Úřadu práce v Pardubicích a Hlinsku, přičemž bylo nasbíráno pět rozhovorů se sociálními pracovníky. Rozhovory byly vedeny podle předem připravené struktury otázek. Průběh rozhovoru byl nahráván na záznamník v mobilním telefonu a později byla provedena doslovná transkripce celých rozhovorů, která je uvedena v příloze č. 2.

Otázky k rozhovoru byly rozděleny na hlavní a vedlejší otázky. Před každým rozhovorem byl respondent ujištěn o anonymitě, a seznámen s tím, co s nahrávkou bude dále dělat. Každý rozhovor se vyvíjel jinak. Některé informace byly zjištěny i bez položení konkrétní otázky, tudíž nebylo nutné otázku znovu klást. Pokládání otázek bylo přizpůsobeno plynoucímu rozhovoru.

5.5 Analýza dat

Pro analýzu dat byla jako nejvhodnější technika zvolena metoda kódování, které bylo provedeno v doslovné transkripci získaných údajů. „*Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přiděleny kódy a s takto nově*

---

⁶⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-485-4. S. 164.

pojmenovanými fragmenty textu výzkumník dál pracuje, “⁶¹Získané informace byly barevnými tužkami rozděleny do kategorií, které byly vytvořeny na základě kódování. Po označení jednotlivých kategorií v každé transkripci byly postupně v jednotlivých kapitolách slovně okomentovány.

Kategorie vytvořené kódováním:

- úroveň systému
- příčiny setrvání
- příčiny zneužívání
- nejčastěji zneužívaná sociální dávka

5.6 Doslovná transkripce

Hendl charakterizuje transkripci jako *„proces převodu mluveného projevu z interview nebo ze skupinové diskuse do písemné podoby. Jedná se o časově velmi náročnou proceduru. Pro podrobné vyhodnocení je však transkripce podmínkou. Je možné pak zdůrazňovat důležitá místa podtrháváním, opatřovat určitá místa komentářem na kraji stránky nebo vytvářet seznamy a srovnávat jednotlivá místa textu.“⁶²* A právě z doslovné transkripce vychází mnoho dalších vyhodnocovaných technik.

5.7 Kódování

Hendl uvádí, že *„kódování nám pomáhá data popsat. Kód je symbol přiřazený k úseku dat tak, že ho klasifikuje nebo kategorizuje. Kódy mají mít relevanci k výzkumným otázkám, konceptům a tématům. Kódování je ústředním bodem analýzy.“⁶³*

5.8 Etika výzkumu

Při provádění výzkumu byla dodržována pravidla etického kodexu. Všichni respondenti byli informováni o účelu sběru dat a seznámeni s výzkumným šetřením. Byly požádáni o povolení pořízení nahrávky rozhovoru a ujištění o anonymitě. Všichni respondenti s nahráváním rozhovoru souhlasili. Nakonec byly obeznámeni ohledně možnosti nahlédnutí do výsledků výzkumného šetření.

---

⁶¹ ŠVARŤÍČEK, Roman. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. S. 211. ISBN 978-80-7367-313-0.

⁶² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. S. 208. ISBN 80-7367-040-2

⁶³ Tamtéž, S. 228

6 Vyhodnocení a interpretace dat

Nyní následuje konkrétní vyhodnocení a interpretace všech informací vyplývajících z uskutečněných rozhovorů v provedeném výzkumu. Následující informace byly získány z doslovné transkripce rozhovorů, která nebyla nijak upravována.

6.1 Respondent A

První rozhovor, který se konal 15. ledna 2020 a byl uskutečněn na Úřadu práce v Pardubicích, mi poskytla sociální pracovnice, respondent A, která na oddělení hmotné nouze pracuje necelé tři roky.

Vyhodnocení kategorie: úroveň systému

Respondent uvádí, že úroveň systému sociálního zabezpečení v ČR je dostatečně široká a pro žadatele o sociální dávky dostačující – *„v některých případech až moc - že se dávek a penízků dává hodně těm lidem.“* Respondent ale zmiňuje, že by systém mohl být lépe zařízený, aby neměl chyby. S tím souvisí dílčí otázka týkající se chyb a „mezer“ v systému sociálního zabezpečení v ČR. Respondent bez rozmyšlení podotýká, že *„mezery“* v systému určitě jsou, a uvádí – *„jelikož není dostatečná kontrola, abychom vlastně zjistili u těch lidí, jestli je pravda, nebo není, to co nám říkají, že prost přijdou a je to slovo proti slovu.“* Respondent vidí největší problém v tom, že vše, co klient řekne, si nemohou pracovníci nikde ověřit či zkontrolovat – *„že není nějaký jednotný systém.“* Za kontrolní činnost v souvislosti se zneužíváním sociálních dávek respondent považuje sociální šetření – *„kdy vlastně my chodíme na ty šetření a zjišťujeme jejich celkové sociální a majetkové poměry.“* A uvádí příklad – *„zjišťujeme, jestli ty osoby, které nám nahlásili v žádosti, tak jestli tam bydlí, jestli tam nebydlí nikdo jako navíc.“* Respondent nepochybuje o tom, že by častější sociální šetření zamezilo některým případům zneužívání sociálních dávek – *„takže kdyby se na šetření chodilo pravidelně, nebo na to byl speciální pracovník tak by docházelo ke zjišťování těch skutečností a ne když tam jdeme jednou za tři měsíce.“* Respondent si myslí, že co se týče systému sociálního zabezpečení, by mělo být více zabezpečeno zákonem, *„abychom třeba více spolupracovali se sociálními pracovníci z obce nebo města, a aby oni také chodili na šetření, abychom byli nějakým způsobem propojení a měli jakoby větší moc.“*

Vyhodnocení kategorie: příčiny setrvání

Za příčiny dlouhodobého setrvání na sociálních dávkách považuje respondent lenost a výchovu. Uvádí příklad – *„protože si někteří jedinci vychovají děti tak, aby byly naučený, že se o ně stát postará, a že na dávky dosáhnou, takže nepracují, protože i bydlení jim zaplatí“*

stát a ono jim to stačí. “Respondent má ve své agendě většinu klientů, kteří jsou na dávkách spíše dlouhodobě – „*je tam málo klientů, kteří přijdou, že přišli o práci a potřebují jen na dva nebo tři měsíce, než si najdou práci novou, to jsou třeba jen dva – tři lidi, z těch mých 80, co já mám.*“ Respondent uvádí, že má i dávky z roku 2012, které se o té doby pravidelně vyplácí.

Vyhodnocení kategorie: příčiny zneužívání

Jak příčiny zneužívání sociálních dávek respondent uvádí fakt, že jsou dávky lehce dostupné a i hodně vysoké. Respondent A tvrdí, že pro některé příjemce sociálních dávek „*je to jenom kapesné, protože pracují na černo, mají k tomu ještě tyhle dávky a my je ani nemáme jak nachytat, že pracují na černo.*“ A opět naráží na to, že na to není žádný kontrolní systém. Respondent je přesvědčen o tom, že má ve své agendě minimálně dva případy, kdy někdo zneužívá sociální dávky a uvádí konkrétní příklad – „*Mám tam manželé, oba jsou hlášeni jako osoby bez příštířeší, mají velkou rozvětvenou rodinu a teďka si hrají na to, že paní je dlouhodobě nemocná – takže jsme ji už rok a půl neviděli. Všechno za ni řeší manžel, má na ni plnou moc a paní je nemocná. No a teď jsme tam byli na šetření a zjistili jsme, že si jen hrála na nemocnou, a že už si žádali i o příspěvek na péči, o invaliditu a nikde jim to neuznali. Ve všech zprávách měli napsaný, že žádají jen proto, aby dostali peníze, že paní je schopná. Takže to na nás zkouší, normálně bydlí u rodiny, ale hrají si na osoby bez příštířeší. Protože když nebudou jako osoby bez příštířeší, měli by být společně posuzovaní a měli by mít peněz.*“ Na dílčí otázku ohledně řešení zneužívání sociálních dávek respondent odpověděl, že je důležitá spolupráce mezi sociálními pracovníky z úřadu práce a pracovníky z obce – „*aby každá osoba, co žádá o dávky, musela spolupracovat s těmihle pracovníky z města, kteří by jim ukázali, jaké jsou jejich možnosti, a ti žadatelé by nějakou museli využít, ale celé je to o tom, že není dostatek pracovníků na to, aby se to takto dalo zajistit*“, v zápětí dodává, že tato spolupráce funguje ale nepokryje vše, co by potenciálně mohla.

Vyhodnocení kategorie: nejčastěji zneužívaná sociální dávka

Respondent uvádí jako nejčastěji zneužívanou sociální dávku příspěvek na péči, přesto, že nespadá do oblasti hmotné nouze, a z dávek hmotné nouze uvádí opakující se dávku příspěvek na živobytí.

6.2 Respondent B

Druhý rozhovor, který se též konal 15. ledna 2020 a byl uskutečněn na Úřadu práce v Pardubicích, mi poskytla sociální pracovnice, respondent B, která na oddělení hmotné nouze pracuje čtyři roky.

Vyhodnocení kategorie: úroveň systému

Respondent uvádí, že úroveň systému sociálního zabezpečení je špatná, a hned naráží na kontrolní činnost – „ty lidi nejde kontrolovat, lidi s vždycky dokážou najít cestičky v tom systému, aby to mohli nějak zneužít.“ V zápětí dodává, že – „obecně ta aplikace, kterou tady máme v počítačích je dobře nastavená, a celkově je systém taky dost rozsáhlý a dávek je hodně.“ Respondent ohledně zmíněných „cestiček“ tvrdí, že – „stát nemá jakýkoliv páky na to, aby v tom zneužívání zamezil, a je to všechno slovo proti slovu.“ Za kontrolní činnost v souvislosti se zneužíváním sociálních dávek respondent považuje sociální šetření, případe vylepšení a novelu zákona a uvádí konkrétní příklad – „*třeba když už budou vyřazený z tý evidence⁶⁴ na úřadu práce, na základě toho že nedodrželi ten léčebný režim, tak my bychom je měli také vyřadit a ne vyplácet dávky dál. A nějaký větší zásahy, třeba když se jede na šetření a klient uvede, že tam bydlí sám nebo jen s manželkou a jedeme tam opakovaně a nachytáme tam pokaždé ty stejné lidi, a oni tvrdí že jsou zrovna teď na návštěvě tak my s tím nic neuděláme*“, a zároveň respondent navrhuje řešení – „*třeba nějakou tu páku, že když se to stane vícekrát, tak se budou muset zařadit do okruhu společně posuzovaných osob, a tím pádem se jim zvýší společný příjem a budou dostávat méně peněz.*“ Sociální šetření by se podle respondenta mělo provádět častěji, ale stejně jako respondent A uvádí nedostatek pracovníků – „*kdyby se to dělalo pravidelně, tak by se nějaké případy zneužívání odhalily.*“

Vyhodnocení kategorie: příčiny setrvání

Respondent uvádí jako příčinu dlouhodobého setrvání na sociálních dávkách lenost – „lidi jsou líný pracovat na smlouvu, pracují radši na černo, aby k tomu ty dávky měly, a vyhovuje jim to.“ Respondent tvrdí, že většina případů je na sociálních dávkách spíše dlouhodobě, než krátkodobě – „je jen málo případů, který jsou tady na dávkách jen třeba dva měsíce. A to jsou podle mě ti, kteří si ty dávky zaslouží a jsou pro ně udělaný a nezneužívají toho.“

Vyhodnocení kategorie: příčiny zneužívání

Jako příčiny zneužívání sociálních dávek respondent vidí lenost lidí, a také to, že jsou sociální dávky lehce dostupné a tím pádem i lehce zneužitelné, přičemž uvádí dva příklady – „*když se dávka odejme, protože se zneužívá, tak si za chvíli stejně podá žádost znova, je tam sice lhůta 3 měsíce, za kterou může podat žádost znova, ale to podle mě není zas takový postih, tuto lhůtu bych určitě prodloužila. Nebo když oba manželé berou dávky, a jeden z nich něco poruší a bude sankčně vyřazen, tak ne jen že se dávka sníží o částku životního minima, ale odejmula bych ji.*“ Dle respondenta lze v zákoně nějakým způsobem obejít problematika

⁶⁴ Evidence uchazečů o zaměstnání na ÚP

bydlení, což souvisí s okruhem společně posuzovaných osob – „*chtělo by to něco ohledně těch osob bez přístřeší, ale sama nevím, jestli se s tím něco dá dělat no, když tvrdí, že nemají bydlení, ale zjevně nějaké mají.*“ A v zápětí navrhuje řešení, kterým by se zneužívání sociálních dávek mohlo předejít – „*jedině když se jde na šetření a je tam zastihnut nějaký jiný člověk, tak abychom na něho nějak mohli, ne že nám jen uvede do protokolu, že tam byl na návštěvě. Třeba když se to bude opakovat třikrát, tak že by se to řešilo odejmutím dávky.*“ Řešením vidí respondent také více pracovníků na oddělení, díky čemuž by se mohla častěji konat sociální šetření v místě bydliště a předejít tím dalším případům zneužívání sociálních dávek – „*což souvisí s těmi sociálními šetřeními, na který ale nejsou lidi no, kdyby nás bylo víc, tak je to lepší, ale stát jen tak nezaplátí další lidi. Protože přesně nevidí, jak to funguje.*“ Respondent zná ve své agend konkrétní příjemce sociálních dávek, kteří je čerpají neoprávněně.

Vyhodnocení kategorie: nejčastěji zneužívaná sociální dávka

Respondent považuje za nejčastěji zneužívanou sociální dávku příspěvek na péči, který nespadá do oblasti hmotné nouze. Za nejčastěji zneužívanou sociální dávku z oblasti hmotné nouze považuje příspěvek na živobytí – „*třeba přídatky na děti nebo příspěvek na bydlení tam to mají striktně daný, a moc to ani zneužít nelze. Ale u nás příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, tam je to takový hodně otevřený, že člověk má někdy i tendence to nepřiznat no, tu dávku.*“

6.3 Respondent C

Třetí rozhovor, který se také konal 15. ledna 2020 a byl uskutečněn na Úřadu práce v Pardubicích, mi poskytla sociální pracovnice, respondent C, která na oddělení hmotné nouze pracuje rok a půl.

Vyhodnocení kategorie: úroveň systému

Úroveň systému sociálního zabezpečení v ČR podle respondenta je dostačující, ale vidí v celém systému nějaké nedostatky – „*obecně je to nastavené vcelku dobře, ale určitě tam jsou nějaký nedostatky, v některých případech se lidem dává moc peněz, a obecně člověk může mít dávky de facto na cokoliv, takže úroveň je dostačující, ale má to mezery no. Jinak systém nebo ta aplikace hmotné nouze je nastavená dobře, v tom se pracuje přehledně a všechno se tam dá dobře zaznamenat.*“ Ohledně „mezer“ či chyb v systému sociálního zabezpečení respondent zmínil nedostačující kontrolu lidí i dávek – „*nemáme žádnou pravomoc s tím něco udělat, i když vidíme, že něco není v pořádku no, je to často jejich slovo proti našemu.*“ Za značnou kontrolní činnost považuje respondent sociální šetření, při čemž

ale naráží na problém s okruhem společně posuzovaných osob v domácnosti, což také považuje respondent za chybu systému – *„chodí se do místa bydliště těch lidí, co žádají o dávky, a nachází se tam lidi, co tam nemají být, jenomže jim nejde dokázat, že tam nemají být, že jo, řeknou, že jsou jen na návštěvě, že tam nebydlí, ale my vidíme, že tam zjevně bydlí a mohli by být zařazeni do okruhu společně posuzovaných osob, ale tím pádem by neměli na dávky nárok třeba.“* Respondent si myslí, že sociální šetření by měli být častější, ale není na to dostatek lidí – *„častější by to být určitě mělo, ale my to nestíháme a nemáme na to prostě lidi.“*

Vyhodnocení kategorie: příčiny setrvání

Za příčiny dlouhodobého setrvání na dávkách respondent považuje pohodlnost a lenost lidí, ke které vedou později i své děti. Respondent tvrdí, že příjemci sociálních dávek z jeho agendy jsou rozhodně dlouhodobými příjemci – *„je to pro ně jednodušší, než chodit do práce - zvyknou si na ty dávky, i když je to nějaké minimum, tak se s tím naučí žít a trvá to pak dlouho.“*

Vyhodnocení kategorie: příčiny zneužívání

Stejně tak vidí respondent i příčiny zneužívání sociálních dávek – *„jsou líný, nechce s jim pracovat a je pro ně jednodušší být doma a čerpat ze systému, než aby vynaložili nějaké úsilí, šli každý den do práce, kde by dostali alespoň minimální mzdu.“* Respondent si je vědom, že má ve své agendě konkrétní případy zneužívání sociálních dávek, a ví, o které případy jde – *„je to na nich vidět třeba i podle toho jak přijdou oblečení, že to jsou třeba značkové věci, a před námi dělají chudáky, že nemají za co platit nájem, jenže jim nedojde, že to jde tak snadno prokouknout. Takže tam někdy hraje velkou roli i jejich hloupost.“* Jako řešení proti zneužívání sociálních dávek respondent navrhuje více zaměstnanců na oddělení hmotné nouze a víc spolupráce s magistrátem – *„ideální by bylo, kdyby nás bylo na tom oddělení víc, jak sem už říkala, stíhaly bychom víc šetření a to by se určitě nějak projevilo a ještě by se mohlo ještě víc spolupracovat s magistrátem, třeba by se tam přísněji a častěji museli hlásit osoby bez přístřeší.“* Respondent dále navrhuje časově omezené lhůty pro vyplácení sociálních dávek – *„já bych asi navrhla, aby byl nějaký daný čas pro vyplácení dávek, aby se nemohly vyplácet třeba 10 – 15 let v kuse.“*

Vyhodnocení kategorie: nejčastěji zneužívaná sociální dávka

Obecně z celého systému sociálního zabezpečení považuje respondent za nejčastěji zneužívanou sociální dávku příspěvek na péči – *„ten je hodně zneužívaný i přesto, že tam jsou i mnohem přísnější podmínky, na to, jak ho dosáhnout.“* Nejvíce zneužívaná sociální dávka z oblasti hmotné nouze je dle respondenta příspěvek na živobytí.

6.4 **Respondent D**

Čtvrtý rozhovor se konal 22. ledna 2020 a byl uskutečněn na Úřadu práce v Hlinsku. Sociální pracovnice, respondent D, která mi ho poskytla, na oddělení hmotné pracuje téměř šest let.

Vyhodnocení kategorie: úroveň systému

Respondent si myslí, že úroveň systému sociálního zabezpečení je na dobré úrovni – *„jsme jeden z nejvíce sociálních států, kde se rodina či jednotlivec podporují dlouhou dobu – viz rodičovský příspěvek, dávky na bydlení, příspěvek na péči, což jsou dost vysoké částky.“* Za chyby v systému považuje respondent zneužívání sociálních dávek, které se dle respondenta děje kvůli mezerám v legislativě a nepoctivosti lidí. Dále za chybu považuje velký počet přiznávaných invalidních důchodů – *„Ano, určitým problémem je zneužívání dávek, hlavně vyplácených úřadem práce, pak i velký počet přiznávaných invalidních důchodů, u zdravotních problémů, do kterých se klient přivedl svým vlastním přičiněním, například alkoholismus, drogová závislost.“* Dle respondenta se v zákoně dá nejčastěji nějakým způsobem obejít – *„dokládání nízkého příjmu, nepřiznávání dalších společně posuzovaných osob v domácnosti.“* Za kontrolní činnost považuje respondent různé druhy šetření – *„kontrolní činnost probíhá šetřením v místě u klienta, sociálním šetřením, kontrolním šetřením u osob pobírající příspěvek na péči, kontrolním šetřením u osob dočasně práce neschopných a pře-posuzováním zdravotního stavu posudkovou komisí.“* Sociální šetření by dle respondenta mělo probíhat častěji, čímž by se zlepšila situace ohledně zneužívání sociálních dávek.

Vyhodnocení kategorie: příčiny setrvání

Za příčinu dlouhodobého setrvání na sociálních dávkách respondent považuje vlastní přičinění lidí a absenci pracovních návyků – *„nejdéle jsou na dávkách hmotné nouze ti, kteří nejsou pracovně zařaditelní, ať již kvůli alkoholismu, drogové závislosti či mentální úrovni, lidé bez přístřeší, kteří nejsou schopni se podvolit jakýmkoliv pracovním a jiným návykům.“* Dále jsou dle respondenta lidé dlouhodobě na sociálních dávkách proto, že dříve neodváděli dostatečný příjem na důchodové a nemocenské pojištění a nyní jim je vyměřen nízký či žádný starobní či invalidní důchod. Respondent má většinu klientů na sociálních dávkách spíše dlouhodobě.

Vyhodnocení kategorie: příčiny zneužívání

Ohledně příčin zneužívání sociálních dávek se respondent odkazuje na již zmíněné a to, že příčinou jsou mezery v legislativě – *„zákon to umožňuje, jisté mezery v legislativě*

a některé zneužívání jen těžko prokážete, pokud vám to klient přímo nepřízná a nestvrdí svým podpisem.“ Respondent má ve své agendě příjemce dávek, kteří je zneužívají – „ano, na naší dávce (hmotná nouze) to jsou především lidé, kteří dokládají zákonem nejnižší povolený příjem z DPP či DPČ (20 hodin s minimální mzdou), ve skutečnosti si samozřejmě vydělají mnohem více, další případ by mohl být, že zapírají další osobu žijící ve společné domácnosti, která má příjem- velice těžko prokazatelné z naší strany.“ Řešení proti zneužívání sociálních dávek vidí respondent pouze změnou legislativy nebo větší pravomocí správních orgánů – „jedině změnou legislativy, či větší pravomocí správních orgánů. My úřednice s tím těžko něco uděláme.“

Vyhodnocení kategorie: nejčastěji zneužívaná sociální dávka

Za nejčastěji zneužívanou sociální dávku považuje respondent příspěvek na péči a příspěvek na bydlení, a z oblasti hmotné nouze příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení.

6.5 Respondent E

Pátý rozhovor se konal též 22. ledna 2020 a byl uskutečněn na Úřadu práce v Hlinsku. Sociální pracovnice, respondent E, která mi ho poskytla, na oddělení hmotné pracuje dva a čtvrt roku.

Vyhodnocení kategorie: úroveň systému

Dle respondenta je úroveň systému sociálního zabezpečení u nás spíše vysoká – „úroveň sociálního zabezpečení je u nás na celkem vysoká. Například co se týče rodičovského příspěvku, jsme jediná země, kde je rodičovský příspěvek vyplácen až do 4 let věku dítěte. Co se týče konkrétně dávek hmotné nouze, tak splnění podmínek pro osobu v hmotné nouzi není podle mého názoru nijak komplikované.“ Ohledně chyb v systému hovoří respondent konkrétně o systému hmotné nouze, a považuje za nešťastné vyplácení konkrétní dávky a její organizaci – „při zpracovávání dávek hmotné nouze (příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení) se posuzují náklady spojené s bydlením za aktuální kalendářní měsíc, to znamená za měsíc, za který dávka náleží. Tudíž když my jako pracovníci zpracujeme dávky během toho měsíce a vyplatíme je třeba v polovině a osoba se nám náhle neplánovaně přestěhuje, tak se poté musí vyčíslit přeplatek na dávce. A to z toho důvodu, že se nám mění náklady spojené s bydlením, zejména se to týká dávky doplatek na bydlení. A je to nešťastné jak pro příjemce dávky tak pro nás.“ Kontrolní činností v souvislosti se zneužíváním sociálních dávek je dle respondenta sociální šetření v místě bydliště – „Při každé nově podané žádosti je povinností správního orgánu udělat místní šetření v místě bydliště žadatele o dávku a prověřit skutečnosti, které žadatel do žádosti uvedl.“ Respondent uvádí, že sociální šetření by mělo

probíhat častěji pouze v městech, kde je větší kapacita žadatelů a příjemců sociálních dávek. Konkrétně na tomto pracovišti, v Hlinsku, není nutné sociální šetření provádět častěji – *„u nás to je v celku dobré, tolik klientů nemáme, ale v jiných městech to takhle často určitě nejde, pokud mají třeba kolem 70 klientů.“*

Vyhodnocení kategorie: příčiny setrvání

Důvody dlouhodobé setrvání na sociálních dávkách dle respondenta jsou lenost, pohodlnost a původ a poměry příjemců sociálních dávek – *„v první řadě jde o to, z jakých podmínek a poměrů příjemci dávek hmotné nouze pocházejí. Protože převážná většina lidí, jak jsem řekla, kteří dávky pobírají už několik let, jsou z neúplných rodin, nebo pocházejí z dětských domovů, nebo jsou tímto způsobem vychovávaní. A nemají správné vzory a nic jiného neznají.“* Respondent má ve své agendě případy, kdy příjemce sociálních dávek pobírá dávky krátkodobě, ale většina příjemců sociálních dávek je spíše dlouhodobými příjemci.

Vyhodnocení kategorie: příčiny zneužívání

Příčinami zneužívání sociálních dávek dle respondenta je též lenost, pohodlnost a také výchova. Zároveň ale respondent uvádí jako důvod snadnou dosažitelnost na sociální dávky – *„ale na straně druhé to může být také v té jednoduchosti podmínek, jak mít na dávky nárok. Na dávkách hmotné nouze stačí být v evidenci uchazečů o zaměstnání, občas zajít na sjednaný kontakt, a to je přeci jednodušší a pohodlnější než vstávat každý den do práce.“* Dále uvádí třeba práci na černo, o které se správní orgán ve většině případů nedozví, a příjemce může pobírat sociální dávky. S čímž souvisí i konkrétní případy v agendě respondenta, které zneužívají sociální dávky – *„vzhledem k tomu, že jednou z podmínek plnění osoby v hmotné nouze je alespoň dohoda o provedení práce nebo pracovní činnosti a odpracovat alespoň 20 hodin za měsíc s minimální mzdou, tak jsou tu klienti, kteří mají účelově uzavřené takovéto dohody. Zaměstnavatelé jim potvrdí odpracovaných 20 hodin s minimální mzdou a nám to stačí. U některých klientů je zcela zřejmé, že odpracují více hodin a výdělek je vyšší, takže ano.“* Respondent nenavrhuje žádné konkrétní řešení, proti zneužívání sociálních dávek – *„Já si úplně nejsem jistá, jestli zde nějaké řešení najít. Mě teda žádné řešení nenapadá“,* a naráží na poctivost lidí, kteří žádají o dávky a s tím související čestné prohlášení, které ne vždy je opravdu čestné a prohlášení o celkových sociálních a majetkových poměrech – *„co se týká prohlášení o celkových sociálních a majetkových poměrech, pokud osoba bude tvrdit, že nemá spoření, tak potom správní orgán dále nepátrá a myslím si, že ani není reálná šance, se tuto informaci dozvědět.“*

Vyhodnocení kategorie: nejčastěji zneužívaná sociální dávka

Nejčastěji zneužívanou sociální dávkou z oblasti hmotné nouze je dle respondenta dávka mimořádné okamžité pomoci – „myslím si, že hodně zneužívanou dávkou jsou mimořádné okamžité pomoci. Kdy si klient zažádá například o novou lednici, pračku nebo jiný spotřebič do domácnosti. Dávka je žadateli přiznána a vyplacena a poté žadatel daný předmět nezakoupí nebo nedoloží doklad o jeho koupi. Poté je na dávce vyčíslen přeplatek, který je osoba povinna vrátit, ale v mnoha případech se jedná o osoby, které dávky pobírají dlouhodobě a nemají žádný jiný příjem. Mají spousty exekucí a tak další vymáhání dluhu neřeší.“ Mimo oblast hmotné nouze respondent zmiňuje příspěvek na bydlení z oblasti státní sociální podpory – „zde se dávka posuzuje, dle osob, které mají v bytě trvalé bydliště. Tudiž pokud je žena na rodičovském příspěvku a její přítel pracuje a vydělává peníze a má trvalé bydliště hlášené jinde, tak se jeho příjem nezapočítává. To je u mnoha klientů účelové. Ale od 1. 6. 2020 dochází ke změně a budou se posuzovat osoby, které v bytě skutečně bydlí. Takže tím se asi zneužívání omezí.“

7 Zhodnocení výzkumu

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jak sociální pracovníci nahlíží na systém sociálního zabezpečení v České republice a co považují za příčiny dlouhodobého setrvání na sociálních dávkách. Výzkum byl zaměřen také na příčiny zneužívání sociálních dávek a na nejčastěji zneužívané sociální dávky.

Výzkum byl proveden na základě čtyř stanovených výzkumných otázek. Rozhovory byly rozděleny na do čtyř kategorií, které byly stanoveny kódováním. Jedná se o tyto kategorie: úroveň systému, příčiny setrvání, příčiny zneužívání a nejčastěji zneužívaná sociální dávka. První výzkumná otázka se týkala úrovně systému sociálního zabezpečení u nás. Respondenti se více méně shodli na tom, že úroveň systému sociálního zabezpečení je spíše dobrá, jeden respondent dokonce uvedl, že je na vysoké úrovni. Všichni respondenti se ale shodli na tom, že v systému sociálního zabezpečení jsou určité nedostatky a chyby, díky nimž se dá zákon nějakým způsobem „obejít“. V souvislosti s „mezerami“ v zákoně respondenti nejčastěji uváděli nedostatečnou kontrolu lidí, kteří žádají o sociální dávky nebo již jsou příjemci sociálních dávek. Všichni dotazovaní považují za kontrolní činnost ohledně zneužívání sociálních dávek sociální šetření v místě bydliště, ovšem ale čtyři z pěti dotazovaných se shodují na tom, že tato sociální šetření by měly být častější, aby se zneužívání sociálních dávek alespoň trochu zabránilo, a zároveň tyto čtyři respondenti uvádí, že na to, aby se sociální šetření konala častěji, není dostatek pracovníků.

Druhá výzkumná otázka se týkala příčin dlouhodobého setrvání na sociálních dávkách. Čtyři z pěti respondentů uvedli, že příčinou toho, že lidé dávky pobírají dlouhodobě je lenost a pohodlnost. Jeden respondent uvedl, že příčinou je, že jsou jedinci pracovně nezařaditelní, a také trpí absencí pracovních návyků, za kterou si jedinci mohou vlastním přičiněním (jsou alkoholici, drogově závislí apod.). Všichni respondenti uvedli, že mají ve své agendě spíše lidi, kteří jsou na sociálních dávkách spíše dlouhodobě, než krátkodobě. Dále všichni uvedli také to, že případů, kdy někdo pobírá sociální dávky pouze krátkodobě je málo.

Třetí výzkumná otázka se týkala příčin zneužívání sociálních dávek a jeho řešení. Odpovědi na tuto otázku jsou více různorodé, než v předchozích otázkách. Dva respondenti uvádí, že příčinou zneužívání je lenost, pohodlnost či výchova jedinců. Další dva respondenti vidí příčinu zneužívání v tom, že jsou sociální dávky snadno dostupné, tím pádem i lehce zneužitelné a jeden z nich dodává, že příčinou může být také dostupnost práce na černo. Jeden respondent uvádí, že problém je v tom, že zneužívání umožňuje samotný zákon. Návrhy

řešení proti zneužívání sociálních dávek je též různorodé. Jeden respondent neuvádí žádné návrhy. Dva respondenti se shodují v tom, že by problematiku zneužívání mohlo vyřešit více pracovníků na pracovišti a také větší spolupráce se sociálními pracovníky na magistrátu. Jeden respondent uvádí, že zneužívání sociálních dávek zamezí pouze změna legislativy. A poslední respondent vidí řešení v prodloužení lhůty, pro podání nové žádosti o sociální dávku po sankčním vyřazení či odejmutí dávky při porušení podmínek nároku, nikoliv jen snížení dávky. Všichni respondenti se shodli na tom, že mají ve své agendě konkrétní případ, o kterém ví, že zneužívá sociální dávky.

Poslední výzkumná otázka se týkala nejčastěji zneužívaných sociálních dávek. Zde se čtyři z pěti respondentů shodli, že nejčastěji zneužívanou dávkou (i když mimo oblast hmotné nouze) je příspěvek na péči. Jeden respondent uvedl příspěvek na bydlení z oblasti státní sociální podpory. Nejčastěji zneužívanou dávkou z oblasti hmotné nouze je dle jednoho respondenta mimořádná okamžitá pomoc a dle zbylých čtyř respondentů je to příspěvek na živobytí, přičemž dva respondenti uvedli zároveň i doplatek na bydlení.

Po uskutečnění rozhovorů se všemi pěti respondenty, je zřejmé, že pracovníci na Úřadu práce v Pardubicích mají mnohem více klientů na jednoho pracovníka, oproti pracovníkům na Úřadu práce v Hlinsku. Je také zřejmé, že pracovníci z Úřadu práce v Pardubicích častěji řeší problémy s osobami bez přístřeší a také nedostatkem pracovníků na pracovišti. Sdílnost respondentů byla ovlivněna také tím, jak dlouho pracují na této pozici. U některých respondentů bylo vidět, že nemají ještě tak velkou praxi, jako jejich kolegové. Všichni respondenti mi ochotně poskytli informace a rozhovory proběhly v příjemné atmosféře.

8 Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak sociální pracovníci nahlíží na celý systém sociálního zabezpečení v České republice, dále jaké jsou dle sociálních pracovníků příčiny zneužívání sociálních dávek a jakou sociální dávku považují za nejčastěji zneužívanou.

První část práce, tedy v částteoretická, je rozdělena na 4 kapitoly, přičemž v první kapitole jsme se seznámili se základními pojmy a vymezili jsme stručnou charakteristiku systému sociálního zabezpečení. Ve druhé kapitole jsme stručně charakterizovali jednotlivé sociální dávky rozdělené podle oblastí sociálního zabezpečení, dle české právní úpravy. Ve třetí a čtvrté kapitole jsme se zabývali samotnou problematikou zneužívání sociálních dávek, řešením a kontrolní činností v souvislosti se zneužíváním sociálních dávek. Poslední dvě kapitoly teoretické části jsou doplněny o poznatky z provedeného výzkumného šetření.

V praktické části byla zvolena kvalitativní metoda a polostrukturovaný rozhovor, kterou pro tento výzkum hodnotíme pozitivně. Tato metoda byla dle našeho názoru zvolena správně, jelikož s respondenty byl navázán osobnější vztah a otázky byly bez problémů zodpovězeny.

Co se týče výsledků výzkumného šetření, překvapením pro autorku byla pouze jediná věc, a to že nejčastěji zneužívanou sociální dávkou je příspěvek na péči, který má přísné podmínky pro získání nároku na jeho vyplacení. Ohledně příčin zneužívání sociálních dávek a příčin dlouhodobého setrvání na sociálních dávkách, se jako nejčastější odpověď objevovala lenost, pohodlnost a výchova, což bylo předpokládáno již před provedením výzkumného šetření.

Na základě získaných informací výzkumným šetřením se autorka domnívá, že je velmi důležité změnit aktuální legislativu, co se týká pravidel a podmínek nároků na sociální dávky, a nejen u dávek hmotné nouze. Sociální dávky se zneužívají, a z výzkumu je zřejmé, že to vidí i samotní pracovníci na úřadech, kteří mají návrhy k řešení tohoto problému. Je samozřejmé, že to není jen tak, změnit platnou a relativně fungující legislativu. Autorka zároveň konstatuje, že stojí za to, věnovat tomu nějaký čas, který by v závěru mohl ušetřit státu peníze, za neprávem vyplacené sociální dávky. Výsledky provedeného výzkumu potvrzují, že více zaměstnanců na úřadech práce, konkrétně na odděleních hmotné nouze, kterých se výzkum týkal, by jistojistě zamezilo zneužívání sociálních dávek. Cíl bakalářské práce byl naplněn.

9 Seznam použité literatury

1. DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 978-80-246-0139-7.
2. FOUCAULT, Michel. Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9.
3. HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-485-4.
4. CHVÁTALOVÁ, Iva a kol. Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-732-0. S. 21-22.
5. KLIKOVÁ, Christiana, Igor KOTLÁN a kol. Hospodářská a sociální politika. 5. Vyd. Ostrava: Vysoká škola sociálně správní, 2019. ISBN 978-80-8729-123-8.
6. KREBS, Vojtěch a kol. Sociální politika. 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007. ISBN 978-80-7357-237-1.
7. KREBS, Vojtěch a kol. Sociální politika. 5. přepracované a aktualizované vydání. Praha: WoltersKluwer ČR., 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.
8. MOLÍN, Jan. Protiprávní jednání z pohledu profesní odpovědnosti auditorů, daňových poradců a účetních. Praha: WoltersKluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-600-4.
9. REICHEL, Jiří. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.
10. SAGIT, a.s. Úplná znění: Sociální zabezpečení: státní sociální podpora, dávky pro osoby se zdravotním postižením, sociální služby, pomoc v hmotné nouzi, životní existenční minimum. Sagit, 2017, S. 5. ISBN: 978-80-7488-252-4.
11. ŠVAŘÍČEK, Roman. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0

10 Elektronické zdroje

1. BERÁNKOVÁ, Kateřina. *Úřad práce ČR za loňský rok uspořil více než 37 mil. Kč.* [online]. In: socialniprace.cz, 2018 [cit. 12. 11. 2019] Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=1014>
2. ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2006, částka 37, S. 14. ISSN 1211 1244. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
3. ČESKO. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 1995, částka 31. ISSN 1211 1244. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
4. ČESKO. Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2011, částka 3115. ISSN 1211 1244. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
5. ČESKO. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 2006, částka 37. ISSN 1211 1244. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
6. ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb. Zákon České národní rady o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České Republiky*. 1990, částka 35. ISSN 1211 1244. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
7. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vybrané údaje o sociálním zabezpečení – 2017. [online]. Český statistický úřad, 2019 [cit. 09. 11. 2019]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vybrane-udaje-o-socialnim-zabezpeceni-2017>
8. ČLOVĚK V TÍSNI. *Právo a terénní sociální práce.* [online]. Člověk v právu, 2018 [cit. 11. 11. 2019]. Dostupné z: <http://www.clovekvpravu.cz/pravo-socialniho-zabezpeceni-301/davky-statni-socialni-podpory-aktualizovano-k-182018-303/spolecne-posuzovane-osoby-560>
9. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Bílá kniha v sociálních službách – konzultační dokument.* Praha: MPSV, 2003. S. 10. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/bila_kniha.pdf/c2aa7980-4aa6-5d50-a839-f9d4844b3251

10. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Rodičovský příspěvek – co se změnil* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České Republiky, ©2010 [cit. 8. 12. 2019]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/rodicovsky-prispevek>
11. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Vláda přijala návrh ministryně Jany Maláčové na zvýšení životního a existenčního minima*. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České Republiky, [cit. 17. 2. 2020]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/1248138/17_02_2020+TZ+-+zv%C3%BD%C5%A1en%C3%AD+%C5%BEivotn%C3%ADho+a+existen%C4%8Dn%C3%ADho+minima.pdf/6267a261-c596-a5da-dd5e-a71b85da3cb9
12. PEKAŘOVÁ, Andrea. *Sociální parazitismus*. [online]. Brno, 2014. Bakalářská práce, Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková. Dostupné z: <https://theses.cz/id/633gas/>
13. SCS. ABZ. CZ Slovník cizích slov, *Sociální parazitismus*. [online]. Slovník cizích slov, [cit. 09. 11. 2019]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/socialni-parazitismus>

11 Seznam příloh

Příloha č. 1 – Struktura otázek k rozhovoru

Příloha č. 2 – Doslovné přepisy rozhovorů

Příloha č. 1

Struktura otázek k rozhovoru

1. Je systém sociálního zabezpečení v ČR na dobré úrovni?

- a. Jaká je podle vás úroveň systému sociálního zabezpečení u nás?
- b. Spatřujete nějaké konkrétní chyby či „mezery“ v systému sociálního zabezpečení?
- c. Jakým způsobem funguje kontrolní činnost v souvislosti se zneužíváním sociálních dávek?
- d. Je podle vás rozhodování o sociálních dávkách a jejich vyplácení pod dostatečnou kontrolou? Co byste případně vylepšil/a?

2. Jaké jsou příčiny dlouhodobého setrvání na sociálních dávkách?

- a. Jaké jsou podle vás příčiny dlouhodobého setrvání na sociálních dávkách?
- b. Jsou podmínky získání nároku na sociální dávky přísné?
- c. Jaké jsou příčiny zneužívání sociálních dávek?

3. Jaké jsou příčiny zneužívání sociálních dávek?

- a. Jaké jsou podle vás nejčastější příčiny zneužívání sociálních dávek?
- b. Zneužívají podle vašeho názoru někteří příjemci vyplacené sociální dávky? Víte o někom konkrétním z vaší agendy?
- c. Lze podle vás zabránit zneužívání sociálních dávek? Případně jak?
- d. Jaké navrhuje řešení proti zneužívání sociálních dávek?
- e. Co konkrétně podle vás lze v zákoně nějakým způsobem „obejít“?
- f. Jaké sociální dávky jsou podle vašeho názoru nejvíce zneužívané?

Příloha č. 2

Doslovné přepisy rozhovorů

Respondent A

Tazatel: Můžete mi prosím říct, jak dlouho pracujete na oddělení hmotné nouze?

Respondent A: Pracuji zde necelé tři roky.

Tazatel: Jaká je podle Vás úroveň systému sociálního zabezpečení u nás?

Respondent A: No podle mého názoru s myslím, že je dostatečně široká, v některých případech si myslím, že až jako moc – že se dávek a penízků dává hodně těm lidem. Možná by to mohlo být trošičku líp jako zařízený, aby tam nebyly ty chyby no.

Tazatel: S tím souvisí další otázka, zda li v tom systému spatřujete nějaké mezery nebo právě tychyby?

Respondent A: Mezery v tom určitě jsou, jelikož není dostatečná kontrola, abychom vlastně zjistili u těch lidí, jestli je pravda, nebo není, to co nám říkají. Že prostě přijdou a je to slovo proti slovu. Řeknou, že jsou osoba bez přístřeší a my s tím neuděláme vůbec nic, když to pravda není. To je podle mě hodně velká mezera, že není nějaký jednotný systém, kde bychom si to mohli všechno zkontrolovat, co nám ty lidi říkají.

Tazatel: Jakým způsobem funguje právě ta kontrolní činnost v souvislosti se zneužíváním sociálních dávek?

Respondent A: Pokud myslíte kontrolní činnost z naší strany jako pracovníci úřadu práce, tak kontrolní činností jsou právě ty sociální šetření a šetření v místě, kdy vlastně my chodíme na ty šetření a zjišťujeme jejich celkové sociální a majetkové poměry v těch bytech a zjišťujeme, jestli ty osoby, které nám nahlásili v žádosti, tak jestli tam bydlí, jestli tam nebydlí nikdo jako navíc.

Tazatel: Myslíte si, že by ty sociální šetření mohli nebo měli být častější?

Respondent A: když budu mluvit konkrétně u nás, no častější by určitě být měli, jenže my nemáme dostatek pracovníků na to, aby se to častěji zvládalo. Protože vždycky můžeme jít jenom na konci měsíce a třeba stihneme jenom šest nebo sedm šetření každá. Takže kdyby se na to šetření chodilo pravidelně, nebo na to byl speciální pracovník, tak by docházelo ke

zjišťování těch skutečností a ne když tam jdeme jednou za tři měsíce a určitě by se zamezilo nějakému zneužívání dávek.

Tazatel: Co byste tedy ohledně té kontroly vylepšila?

Respondent A: no tak mimo to, že by nás mělo být víc, tak by bylo dobré, kdybychom byli více zabezpečený tím zákonem. Abychom je mohli nějakým způsobem na něčem krátit. Abychom třeba víc spolupracovali se sociálními pracovníci z obce nebo města, a aby oni také chodili na to šetření. Abychom byli nějakým způsobem propojení a měli větší jakoby moc. Třeba na příkladu těch bezdomovců, by se to měli nějak udělat, jelikož oni Vám řeknou, že jsou bezdomovci, ale třeba někde bydlí, třeba u nějaké rodiny. A je to slovo proti slovu, ale v mém případě si myslím, že by bylo dobré, aby oni museli zahájit tu spolupráci, aby to bylo v zákoně daný, aby je ti sociální pracovníci nějakým způsobem dalo by se říct „buzerovali“. Protože oni takhle přijdou a dostanou peníze.

Tazatel: Myslíte si, že jsou podmínky získání nároku na sociální dávky přísné?

Respondent A: Ne, jsou určitě jednoduché, a měly by podle mě být přísnější. Ale jsou samozřejmě případy, kde Vy byste jim chtěla pomoci, ale zase kvůli tomu zákonu na to nedosáhnou a pak jsou ty případy, kde se to dá nějakým způsobem obejít a pak na to dosáhnou zase lehce.

Tazatel: Jaké jsou podle Vás příčiny zneužívání sociálních dávek?

Respondent A: No že jsou velice lehce dostupné a jsou podle mého názoru hodně vysoké, klidně bych je ještě snížila. Ne, samozřejmě že podle toho jak jsou drahé věci okolo, tak jsou ty dávky nízké, ale pro některé je to jenom kapesné, protože pracují na černo, mají k tomu ještě tyhle dávky a my je ani nemáme jak nachytat, že pracují na černo. Není na to žádný systém no.

Tazatel: Lidé, kteří jsou na dávkách, jsou na nich spíše krátkodobě nebo dlouhodobě?

Respondent A: Většina klientů, který mám, jsou na nich rozhodně dlouhodobě. Je tam málo klientů, kteří přijdou najednou, že přišli o práci, a potřebují jen na dva nebo tři měsíce, než si najdou práci novou. To jsou třeba jen dva – tři lidi, z těch mých 80, co já mám. Ale mám tam třeba i z roku 2012 tu opakující se dávku a pobírají to dlouhodobě. Většinou jsou to maminky v těch městských bytech, kdy ty jejich tatínkové s nimi jakoby nežijí, ale vlastně s nimažijou, no a takhle no. Mám rozhodně většinu dlouhodobých.

Tazatel: A jaké jsou příčiny toho dlouhodobého setrvání na dávkách?

Respondent A: No tak lenost určitých typů obyvatel, také výchova, protože si někteří jedinci vychovávají děti tak, aby byly naučený, že stát se o ně postará a že na dávky dosáhnou. Takže nepracují, protože i bydlení jim zaplatí stát a ono jim to stačí.

Tazatel: Zneužívají podle Vašeho názoru někteří příjemci vyplacené sociální dávky? Víte o někomkonkrétním z Vaší agendy?

Respondent A: Určitě. Já jsem se už setkala s takovými případy, teďka mám takové dva případy a momentálně je řeším. Mám tam manželé, oba jsou hlášeni jako osoby bez přístřeší, mají velkou rozvětvenou rodinu a teďka si hrají na to, že paní je dlouhodobě nemocná – takže jsme ji už rok a půl neviděli. Všechno za ni řeší manžel, má na ni plnou moc a paní je nemocná. No a teď jsme tam byli na šetření a zjistili jsme, že si jen hrála na nemocnou, a že už si žádali i o příspěvek na péči, o invaliditu a nikde jim to neuznali. Ve všech zprávách měli napsaný, že žádají jen proto, aby dostali peníze, že paní je schopná. Takže to na nás zkouší, normálně bydlí u rodiny, ale hrají si na osoby bez přístřeší. Protože když nebudou jako osoby bez přístřeší, měli by být společně posuzovaní a měli by mít peněz. Takže tihle rozhodně zneužívají dávky.

Tazatel: A napadá Vás tedy něco, co by se s tímto dalo udělat?

Respondent A: No teď jsme to začali řešit, jelikož když je někdo dlouhodobě nemocný, musí se někde léčit, má to někde nahlášený, a když má nahlášeno, že se někde léčí, tak tam musí bydlet. Což znamená, že tam je s nimi společně posuzovaný, takže pošleme výzvu a budeme doufat, že nám to potom neshodí, když tu dávku odebereme. Jenže když se oni odvolají, tak ve většině případů nám to jako shodí a peníze zase dostávají.

Tazatel: Jaké dávky jsou podle Vás nejvíce zneužívané?

Respondent A: Nejvíce zneužívaný je dle mého názoru příspěvek na péči, a z oblasti hmotné nouze to jsou ty opakující se dávky pro osoby bez přístřeší, protože ti když přijdou, jsou vymydlený, čistý a nestrádají.

Tazatel: Jaké byste navrhla řešení proti zneužívání sociálních dávek?

Respondent A: Mělo by se hodně spolupracovat. Sociální pracovníci obecně na úřadu práce a sociální pracovníci z obce. A aby každá osoba, co žádá o dávky, musela spolupracovat s těmihle pracovníky z města, kteří by jim ukázali, jaké jsou jejich možnosti, a ti žadatelé by

nějakou museli využít. Ale celé je to o tom, že není dostatek pracovníků na to, aby se to takto dalo zajistit. Jako nějaká ta spolupráce teďka taky funguje, ale rozhodně to nepokryje všechno, co by mělo. My sice ty osoby bez přístřeší posíláme na obec, za těmi pracovníky, ale oni tam nedojdou, a protože to není v zákoně, nemůžeme je nijak sankcionovat. My je tím sice strašíme, že tam musí jít, ale i když tam nedojdou, tak s tím nic neuděláme a dávku vyplatit musím. Rozhodně by t zlepšilo, kdyby nás bylo víc.

Tazatel: Co konkrétně podle Vás lze v tom zákoně nějakým způsobem obejít?

Respondent A: Tak je to to bydlení, oni řeknou, že jsou bez přístřeší a přitom někde žijí. A okruh společně posuzovaných osob – my přijdeme na šetření a je tam někdo, kdo je vedený jako osoba bez přístřeší a řeknou, že jsou tady jen na návštěvě. Takže by se tam muselo jít třeba za týden znovu, nebo dopoledne, ale to na to taky není čas, protože jsou zase ty úřední hodiny, takže jsme opět u toho, že pracovníků je málo. Kdyby na to byla nějaká konkrétní pracovnice, která by chodila jen na šetření, tak by to bylo perfektní. My jsme takovou měli, jenže nám ji sebrali, protože je to zbytečné.

Tazatel: Já Vám děkuji za rozhovor.

Respondent A: Není zač.

Respondent B

Tazatel: Můžete mi prosím říct, jak dlouho pracujete na oddělení hmotné nouze?

Respondent B: Pracuji zde čtyři roky.

Tazatel: Jaká je podle Vás úroveň systému sociálního zabezpečení u nás?

Respondent B: Špatná. Ty lidi nejde kontrolovat. Lidi si vždycky dokážou najít cestičky v tom systému, aby to mohli nějak zneužít. Ale obecně ta aplikace, kterou tady máme v počítačích je dobře nastavená, a celkově je systém taky dost rozsáhlý a dávek je hodně.

Tazatel: S tím souvisí další otázka, zda li v tom systému spatřujete nějaké mezery nebochyby?

Respondent B: Stát nemá jakýkoliv páky na to, aby v tom zneužívání zamezil. Je to všechno slovo proti slovu. Třeba v případě, že je klient sám, nebo s rodinou, to je jedno, a je v evidenci na úřadu práce, kde musí samozřejmě plnit nějaký svoje povinnosti a když je nebude plnit, tak ho sankčně vyřadí na dobu šest měsíců ale třeba právě hmotná nouze, na základě toho, že si klient donese k nám neschopenku tak se mu dávky budou i nadále vyplácet i přesto, že z evidence byl vyřazen. A je to i v případě, že ty neschopenky mají, že jsou nemocný, a jde na ně kontrola z úřadu práce a nezastihnou je v léčebném režimu, opět ho vyřadí, a když klient k nám donese novou neschopenku, tak i přesto u nás zůstává a my ho vyplácíme.

Tazatel: Jakým způsobem funguje právě ta kontrolní činnost v souvislosti se zneužíváním sociálních dávek? Co byste ohledně kontroly vylepšila?

Respondent B: Jako kontrola se dá považovat sociální šetření, ale to je hrozně málo. Třeba i něco v zákoně by se mohlo vylepšit, ale to je hrozně složitý a na dlouho. Třeba když už budou vyřazený z té evidence na úřadu práce, na základě toho že nedodrželi ten léčebný režim, tak my bychom je měli také vyřadit a ne vyplácet dávky dál. A nějaký větší zásahy, třeba když se jede na šetření a klient uvede, že tam bydlí sám nebo jen s manželkou a jedeme tam opakovaně a nachytáme tam pokaždé ty stejné lidi, a oni tvrdí že jsou zrovna teď na návštěvě tak my s tím nic neuděláme. Tak třeba nějakou tu páku, že když se to stane vícekrát, tak se budou muset zařadit do okruhu společně posuzovaných osob, a tím pádem se jim zvýší společný příjem a budou dostávat méně peněz.

Tazatel: Myslíte si, že by ty sociální šetření mohli nebo měli být častější?

Respondent B: Častější by určitě měli být, ale není k tomu dostatek lidí. Kdyby se to dělalo pravidelně, tak by se nějaké případy zneužívání odhalily.

Tazatel: Myslíte si, že jsou podmínky získání nároku na sociální dávky přísné?

Respondent B: Ne, měly by být přísnější.

Tazatel: Jaké jsou podle Vás příčiny zneužívání sociálních dávek?

Respondent B: No že jsou lehce dostupné a tím i lehce zneužitelné. A lidi jsou líný pracovat na smlouvu. A když se dávka odejme, protože se zneužívá, tak si za chvíli stejně podá žádost znovu, je tam sice lhůta 3 měsíce, za kterou může podat žádost znovu, ale to podle mě není zas takový postih, tuto lhůtu bych určitě prodloužila. Nebo když oba manželé berou dávky, a jeden z nich něco poruší a bude sankčně vyřazen, tak ne jen že se dávka sníží o částku životního minima, ale odejmula bych ji.

Tazatel: Lidé, kteří jsou na dávkách, jsou na nich spíše krátkodobě nebo dlouhodobě?

Respondent B: Spíše dlouhodobě, jakoby je jen málo případů, který jsou tady na dávkách jen třeba dva měsíce. A to jsou podle mě ti, kteří si ty dávky zaslouží a jsou pro ně udělaný a nezneužívají toho. Ale ve většině případů to jsou klasický, co ty dávky zneužívají.

Tazatel: A jaké jsou příčiny toho dlouhodobého setrvání na dávkách?

Respondent B: No jak sem říkala, lidi jsou líný pracovat na smlouvu, pracují radši na černo, aby k tomu ty dávky měli, a vyhovuje jim to.

Tazatel: Zneužívají podle Vašeho názoru někteří příjemci vyplacené sociální dávky?

Víte o někomkonkrétním z Vaší agendy?

Respondent B: Jo, to jo, ale právě nejsou tam žádný ze zákona daný věci, abychom prostě s tím mohli něco udělat. Protože víme, a když jsou třeba bez přístřeší, nahlásí si bydliště na magistrátu a přitom víme, že nejsou bez přístřeší, že u někoho žijí.

Tazatel: Jaké dávky jsou podle Vás nejvíce zneužívané?

Respondent B: Řekla bych, že hodně zneužívaný je příspěvek na péči, ale zneužívají ho přesně ty lidi, kteří zneužívají i ten náš příspěvek na živobytí. Třeba přídavky na děti nebo příspěvek na bydlení tam to mají striktně daný, a moc to ani zneužít nelze. Ale u nás

příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, tam je to takový hodně otevřený, že člověk má někdy i tendence to nepřiznat no, tu dávku.

Tazatel: Jaké byste navrhla řešení proti zneužívání sociálních dávek?

Respondent B: Tak třeba ohledně těch neschopenek, jak jsem už říkala. Ale teďka nám to nově dali a udělali novelu, takže to už se snad nebude tolik opakovat. Že vlastně když je vyřadí, tak se to bude moct líp kontrolovat, že se to už netýká jen toho léčebného režimu, když je nezastihnou. A chtělo by to něco ohledně těch osob bez přístřeší, ale sama nevím, jestli se s tím něco dá dělat no, když tvrdí, že nemají bydlení, ale zjevně nějaké mají. Jedině když se jde na šetření a je tam zastihnut nějaký jiný člověk, tak abychom na něho nějak mohli, ne že nám jen uvede do protokolu, že tam byl na návštěvě. Třeba když se to bude opakovat třikrát, tak že by se to řešilo odejmutím dávky.

Tazatel: Co konkrétně podle Vás lze v tom zákoně nějakým způsobem obejít?

Respondent B: To bydlení, jak jsem už říkala no, s tím okruhem společně posuzovaných osob. Což souvisí s těmi sociálními šetřeními, na který ale nejsou lidi no. Kdyby nás bylo víc, tak je to lepší, ale stát jen tak nezaplátí další lidi. Protože přesně nevidí, jak to funguje.

Tazatel: Já Vám děkuji za rozhovor.

Respondent B: Nemáte za co.

Respondent C

Tazatel: Můžete mi prosím říct, jak dlouho pracujete na oddělení hmotné nouze?

Respondent C: Pracuji zde rok a půl.

Tazatel: Jaká je podle Vás úroveň systému sociálního zabezpečení u nás?

Respondent C: No já si myslím, že obecně je to nastavené vcelku dobře, ale určitě tam jsou nějaký nedostatky. V některých případech se lidem dává moc peněz, a obecně člověk může mít dávky de facto na cokoli, takže úroveň je dostačující, ale má to mezery no.

Tazatel: S tím právě souvisí další otázka, zda li v tom systému spatřujete nějaké ty mezery, případně jaké?

Respondent C: Mezery tady určitě jsou no, třeba nedostačující kontrola těch dávek i těch lidí vlastně, nemáme žádnou pravomoc s tím něco udělat, když i vidíme že něco není v pořádku no. Je to často jejich slovo proti našemu.

Tazatel: Jakým způsobem funguje nějaká ta kontrolní činnost v souvislosti se zneužíváním sociálních dávek?

Respondent C: Kontrolní činností jsou sociální šetření, chodí se do místa bydliště těch lidí, co žádají o dávky, a nachází se tam lidi, co tam nemají být, jenomže jim nejde dokázat, že tam nemají být, že jo. Řeknou, že jsou jen na návštěvě, že tam nebydlí, ale my vidíme, že tam zjevně bydlí a mohli by být zařazeni do okruhu společně posuzovaných osob, ale tím pádem by neměli na dávky nárok třeba, že jo. Příbuzní řeknou, že to jsou příbuzní, a proč by tam nemohli být.

Tazatel: Myslíte si, že by ty sociální šetření mohli nebo měli být častější?

Respondent C: Častější by to být určitě mělo, ale my to nestíháme a nemáme na to prostě lidi.

Tazatel: Co byste tedy ohledně té kontroly vylepšila?

Respondent C: Ideální by bylo, kdyby nás bylo na tom oddělení víc, jak sem už říkala, stíhaly bychom víc šetření a to by se určitě nějak projevilo. Jinak systém nebo ta aplikace hmotné nouze je nastavená dobře, v tom se pracuje přehledně a všechno se tam dá dobře zaznamenat. Akorát by se mohlo ještě víc spolupracovat s magistrátem. Třeba by se tam přísněji a častěji museli hlásit osoby bez přístřeší.

Tazatel: Myslíte si, že jsou podmínky získání nároku na sociální dávky přísné?

Respondent C: Když ta osoba příjem nemá, tak přísný nejsou, ale jakmile má nějaký příjem a je nižší a přesto na tom je někdo špatně, třeba má dluhy a tak, a moc mu nezbyvá, tak pak přísný jsou. Ale je otázka, jestli to není dobře, že to tak je. Nevím, tohle si netroufám zcela hodnotit. Když někdo pracuje na černo a peníze má a u nás dělá, že nemá nic, tak to je zase špatně, protože to nijak nekontrolujeme no.

Tazatel: Jaké jsou podle Vás příčiny zneužívání sociálních dávek?

Respondent C: No protože jsou líný, nechce s jim pracovat a je pro ně jednodušší být doma a čerpat ze systému. Než aby vynaložili nějaké úsilí, šli každý den do práce, kde by dostali alespoň minimální mzdu. Tou příčinou je podle mě z velké části ta pohodlnost a trvá klidně roky.

Tazatel: Lidé, kteří jsou na dávkách, jsou na nich spíše krátkodobě nebo dlouhodobě?

Respondent C: Rozhodně dlouhodobě, s tím souvisí i ta předchozí odpověď, je to pro ně jednodušší, než chodit do práce. Zvyknou si na ty dávky, i když je to nějaké minimum, tak se s tím naučí žít a trvá to pak dlouho.

Tazatel: A jaké jsou příčiny toho dlouhodobého setrvání na dávkách?

Respondent C: Ta pohodlnost a lenost. Vedou k tomu pak i své děti, že se všechno zaplatí z dávek.

Tazatel: Zneužívají podle Vašeho názoru někteří příjemci vyplacené sociální dávky? Víte o někomkonkrétním z Vaší agendy?

Respondent C: Určitě ano, je to na nich vidět třeba i podle toho jak přijdou oblečení, že to jsou třeba značkové věci, a před námi dělají chudáky, že nemají za co platit nájem, jenže jim nedojde, že to jde tak snadno prokouknout. Takže tam někdy hraje velkou roli i jejich hloupost.

Tazatel: Jaké dávky jsou podle Vás nejvíce zneužívané?

Respondent C: Tak úplně obecně z toho systému je to příspěvek na péči, ten je hodně zneužívaný i přesto, že tam jsou i mnohem přísnější podmínky, na to, jak ho dosáhnout. A myslím si, že hodně lidí si to dokáže jakoby vyřvat. A u nás asi ten příspěvek na živobytí.

Tazatel: Jaké byste navrhla řešení proti zneužívání sociálních dávek?

Respondent C: Já bych asi navrhla, aby byl nějaký daný čas pro vyplácení dávek, aby se nemohli vyplácet třeba 10 – 15 let v kuse. A třeba víc prověřovat ty osoby bez přístřeší, jenže o tom se lehkou mluví a praxe je jiná. Kdyby existovalo nějaké prověření, jenže moc ani nejde říct, jak by se to dalo udělat. Asi ty sociální šetření, třeba každý druhý den, po nějakou dobu chodit do konkrétní domácnosti, a když tam pokaždé bude někdo, kdo tam není hlášený, tak by to odnesli „majitelé“ a příště by tam už nikoho nevzali. Jenže na to není čas ani lidi.

Tazatel: Co konkrétně podle Vás lze v tom zákoně nějakým způsobem obejít?

Respondent C: To bydlení určitě a okruh společně posuzovaných osob, jak jsem již říkala, že se vždy objeví někdo, kdo je na „návštěvě“.

Tazatel: Já Vám děkuji za rozhovor.

Respondent C: Nemáte zač.

Respondent D

Tazatel: Můžete mi prosím říct, jak dlouho pracujete na oddělení hmotné nouze?

Respondent D: Pracuji zde od září 2014, takže to bude letos 6 let.

Tazatel: Jaká je podle Vás úroveň systému sociálního zabezpečení u nás?

Respondent D: Ano, myslím si, že je na velmi dobré úrovni. Jsme jeden z nejvíce sociálních států, kde se rodina či jednotlivec podporují dlouhou dobu – viz rodičovský příspěvek, dávky na bydlení, příspěvek na péči, což jsou dost vysoké částky.

Tazatel: A spatřujete v tomto našem systému nějaké mezery či chyby?

Respondent D: Ano, určitým problémem je zneužívání dávek, hlavně vyplácených úřadem práce, pak i velký počet přiznávaných invalidních důchodů, u zdravotních problémů, do kterých se klient přivedl svým vlastním přičiněním, například alkoholismus, drogová závislost, a tak dále. Třeba s poctivostí lidí to je také zrádné.

Tazatel: Jakým způsobem funguje právě ta kontrolní činnost v souvislosti se zneužíváním sociálních dávek?

Respondent D: Kontrolní činnost probíhá šetřením v místě u klienta, sociálním šetřením, kontrolním šetřením u osob pobírající příspěvek na péči, kontrolním šetřením u osob dočasně práce neschopných a přeposuzováním zdravotního stavu posudkovou komisí.

Tazatel: Myslíte si, že by ty sociální šetření mohli nebo měli být častější?

Respondent D: Myslím si, že určitě ano. Mohlo by to zlepšit situaci ohledně zneužívání sociálních dávek.

Tazatel: Myslíte si, že jsou podmínky získání nároku na sociální dávky přísné?

Respondent D: Samotné rozhodování o dávkách a vyplacení je pod dostatečnou kontrolou, až velice přísnou. Dávku nelze rozhodnout ani vyplatit, aniž by ji viděli 3 osoby, mluvím o dávkách vyplácených úřadem práce. A podmínky nároku, no, dávky hmotné nouze mají velice přísné a striktní podmínky. Dávky pro osoby se zdravotním postiženým – závisí na posudku posudkovými lékaři – výši dávky náš správní orgán neovlivní. Dávky státní sociální podpory, většina dávek testovaných příjmy, takže těžko z našeho pohledu dávky ovlivnit.

Tazatel: Jaké jsou podle Vás příčiny zneužívání sociálních dávek?

Respondent D: Zákon to umožňuje, jisté mezery v legislativě a některé zneužívání jen těžko prokážete, pokud Vám to klient přímo nepřizná a nestvrdí svým podpisem.

Tazatel: Lidé, kteří jsou na dávkách, jsou na nich spíše krátkodobě nebo dlouhodobě?

Respondent D: Většina klientů, které tady mám, jsou na nich spíše dlouhodobě.

Tazatel: A jaké jsou příčiny toho dlouhodobého setrvání na dávkách?

Respondent D: Nejdále jsou na dávkách hmotné nouze ti, kteří nejsou pracovně zařaditelní, ať již kvůli alkoholismu, drogové závislosti či mentální úrovni, lidé bez přístřeší, kteří nejsou schopni se podvolit jakýmkoliv pracovním a jiným návykům. Dále pak lidé, kteří neodváděli dostatečný příjem na důchodové a nemocenské pojištění, kterým není vyměřen žádný či nízký invalidní či starobní důchod.

Tazatel: Zneužívají podle Vašeho názoru někteří příjemci vyplacené sociální dávky? Víte o někom konkrétním z Vaší agendy?

Respondent D: Ano. Na naší dávce (hmotná nouze) to jsou především lidé, kteří dokládají zákonem nejnižší povolený příjem z DPP či DPC (20 hodin s minimální mzdou), ve skutečnosti si samozřejmě vydělají mnohem více, další případ by mohl být, že zapírají další osobu žijící ve společné domácnosti, která má příjem- velice těžko prokazatelné z naší strany.

Tazatel: Jaké dávky jsou podle Vás nejvíce zneužívány?

Respondent D: Příspěvek na péči, příspěvek na bydlení, porodné, příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení.

Tazatel: Napadá vás nějaké řešení proti zneužívání sociálních dávek?

Respondent D: Jedině změnou legislativy, či větší pravomocí správních orgánů. My úřednice s tím těžko něco uděláme.

Tazatel: Co konkrétně podle Vás lze v tom zákoně nějakým způsobem obejít?

Respondent D: Již zmiňované dokládání nízkého příjmu, nepřiznávání dalších společně posuzovaných osob v domácnosti, fiktivní nájemní smlouvy i mezi příbuznými – týká se státní sociální podpory, hmotná nouze neakceptuje nájemné v příbuzenském stavu, výše nákladů je také zastropována.

Tazatel: Já Vám děkuji za rozhovor.

Respondent D: V pořádku, není vůbec za co.

Respondent E

Tazatel: Můžete mi prosím říct, jak dlouho pracujete na oddělení hmotné nouze?

Respondent E: Pracuji tady 2 a čtvrt roku.

Tazatel: Jaká je podle Vás úroveň systému sociálního zabezpečení u nás?

Respondent E: Myslím si, že úroveň sociálního zabezpečení je u nás na celkem vysoká. Například co se týče rodičovského příspěvku, jsme jediná země, kde je rodičovský příspěvek vyplácen až do 4 let věku dítěte. Co se týče konkrétně dávek hmotné nouze, tak splnění podmínek pro osobu v hmotné nouzi není podle mého názoru nijak komplikované. A pokud osoba plní tuto podmínku tím, že je vedena jako uchazeč o zaměstnání, tak je o ni více pečováno, konkrétně tak, že náš úřad každý měsíc sejde a hledá se intenzivně práce pro tohoto uchazeče a tím má větší šanci znovu se zařadit do společnosti a vymanit se z těchto dávek.

Tazatel: Moje další otázka je, zda li v tom systému spatřujete nějaké mezery či chyby?

Respondent E: Nevím, jestli se to dá považovat přímo za chybu, ale při zpracovávání dávek hmotné nouze (příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení) se posuzují náklady spojené s bydlením za aktuální kalendářní měsíc, to znamená za měsíc, za který dávka náleží. Tudíž když my jako pracovníci zpracujeme dávky během toho měsíce a vyplatíme je třeba v polovině a osoba se nám náhle neplánovaně přestěhuje, tak se poté musí vyčísřit přeplatek na dávce. A to z toho důvodu, že se nám mění náklady spojené s bydlením, zejména se to týká dávky doplatek na bydlení. A je to nešťastné jak pro příjemce dávky tak pro nás.

Tazatel: Jakým způsobem funguje kontrolní činnost v souvislosti se zneužíváním sociálních dávek?

Respondent E: Při každé nově podané žádosti je povinností správního orgánu udělat místní šetření v místě bydliště žadatele o dávku a prověřit skutečnosti, které žadatel do žádosti uvedl. To znamená, že se prověřuje, zda v bytě (domě) skutečně bydlí pouze osoby, které jsou uvedeny v žádosti o dávku. Dále se prověřuje jaký movitý či nemovitý majetek osoba vlastní, co se v bytě nachází.

Tazatel: Myslíte si, že by ty sociální šetření mohli nebo měli být častější?

Respondent E: U nás to je v celku dobré, tolik klientů nemáme, ale v jiných městech to takhle často určitě nejde, pokud mají třeba kolem 70 klientů, tak v tom případě pak ano.

Tazatel: Je něco, co byste ohledně té kontroly vylepšila?

Respondent E: Myslím si, že výplaty dávek jsou z hlediska kontrol nastaveny dobře. Například já dávku zpracuji a kolegyně provádí kontrolu zadaných náležitostí. Pak už samozřejmě záleží na poctivosti každé pracovnice. A poté jde zadaná žádost ještě na podpis k našemu vedoucímu, který provádí zběžnou kontrolu.

Tazatel: Myslíte si, že jsou podmínky získání nároku na sociální dávky přísné?

Respondent E: Myslím si, že podmínky přísné nejsou, že pokud osoba opravdu pomoci chce a potřebuje, tak není nijak složité plnit si určité podmínky, které k výplatě dávek potřeba jsou. Na druhou stranu, pokud chce někdo dávky zneužít, tak to lze taky vcelku jednoduše.

Tazatel: Jaké jsou podle Vás příčiny zneužívání sociálních dávek?

Respondent E: Myslím si, že je to lenost, pohodlnost a také výchova lidí. Ale na straně druhé to může být také v té jednoduchosti podmínek, jak mít na dávky nárok. Na dávkách hmotné nouze stačí být v evidenci uchazečů o zaměstnání, občas zajít na sjednaný kontakt, a to je přeci jednodušší a pohodlnější než vstávat každý den do práce. A když osoba chce mít o něco více peněz, tak proč si občan nezajít na nějaký melouch a mít kačky na černo. A tohle se správní orgán na dávky ve většině případů nedozví. Takže lidem na dávkách chodí pravidelně peníze, pro které musí udělat opravdové minimum.

Tazatel: Lidé, kteří jsou na dávkách, jsou na nich spíše krátkodobě nebo dlouhodobě?

Respondent E: U nás spíše dlouhodobě. Jsou i krátkodobé případy, ale těch je mnohem méně.

Tazatel: A jaké jsou příčiny toho dlouhodobého setrvání na dávkách?

Respondent E: V první řadě jde o to, z jakých podmínek a poměrů příjemci dávek hmotné nouze pocházejí. Protože převážná většina lidí, jak jsem řekla, kteří dávky pobírají už několik let, jsou z neúplných rodin, nebo pocházejí z dětských domovů, nebo jsou tímto způsobem vychováváni. A nemají správné vzory a nic jiného neznají. Pokud moji rodiče budou na dávkách celý život a budeme bydlet v takovém okruhu dalších lidí, tak to pro mě bude naprosto normální a ani nebudu vědět, jak vést jiný život, nebo kde začít. A dále si myslím, že jde i o pohodlnost a lenost některých lidí.

Tazatel: Zneužívají podle Vašeho názoru někteří příjemci vyplacené sociální dávky? Víte o někom konkrétním z Vaší agendy?

Respondent E: Vzhledem k tomu, že jednou z podmínek plnění osoby v hmotné nouze je alespoň dohoda o provedení práce nebo pracovní činnosti a odpracovat alespoň 20 hodin za měsíc s minimální mzdou, tak jsou tu klienti, kteří mají účelově uzavřené takovéto dohody. Zaměstnavatelé jim potvrdí odpracovaných 20 hodin s minimální mzdou a nám to stačí. U některých klientů je zcela zřejmé, že odpracují více hodin a výdělek je vyšší. Takže ano.

Tazatel: A napadá Vás tedy něco, co by se s tímto dalo dělat?

Respondent E: To je těžké, to by všichni museli být poctiví, a to je nereálné.

Tazatel: Jaké dávky jsou podle Vás nejvíce zneužívané?

Respondent E: Myslím si, že hodně zneužívanou dávkou jsou mimořádné okamžité pomoci. Kdy si klient zažádá například o novou lednici, pračku nebo jiný spotřebič do domácnosti. Dávka je žadateli přiznána a vyplacena a poté žadatel daný předmět nezakoupí nebo nedoloží doklad o jeho koupi. Poté je na dávce vyčíslen přeplatek, který je osoba povinna vrátit, ale v mnoha případech se jedná o osoby, které dávky pobírají dlouhodobě a nemají žádný jiný příjem. Mají spousty exekucí a tak další vymáhání dluhu neřeší. A také dávka příspěvek na bydlení, která spadá pod dávky státní sociální podpory. Zde se dávka posuzuje, dle osob, které mají v bytě trvalé bydliště. Tudíž pokud je žena na rodičovském příspěvku a její přítel pracuje a vydělává peníze a má trvalé bydliště hlášené jinde, tak se jeho příjem nezapočítává. To je u mnoha klientů účelové. Ale od 1. 6. 2020 dochází ke změně a budou se posuzovat osoby, které v bytě skutečně bydlí. Takže tím se asi zneužívání omezí.

Tazatel: Jaké byste navrhla řešení proti zneužívání sociálních dávek?

Respondent E: Já si úplně nejsem jistá, jestli zde nějaké řešení najít. Mě teda žádné řešení nenapadá. Mě samotnou totiž strašně překvapuje, že lidé jsou schopni žít pouze na dávkách. Jo máme u příspěvek na bydlení, který pokryje většinu nákladů spojených s bydlením a pak je tu hmotná nouze, kde se žádá o příspěvek na živobytí, ale ta částka živobytí na měsíc je pro mě osobně úplně nereálná. Největší problém při zneužívání dávek je asi to, že na každého člověka se musí nahlížet jako na poctivého. Musí nám stačit jeho čestné prohlášení, které čestné někdy ani není, např. zda má dluh na výživném, protože pokud ano, tak jeho částka živobytí činí existenční minimum a když nám takovou tu skutečnost nenahlásí, tak počítáme s částkou životního minima. V některých případech se na zjištění, že dluh na výživném mají,

přijde, tak se poté vyčíslí přeplatek na dávce, který většinou osoba nikdy nevrátí. Poté co se týká prohlášení o celkových sociálních a majetkových poměrech, pokud osoba bude tvrdit, že nemá spoření, tak potom správní orgán dále nepátrá a myslím si, že ani není reálná šance, se tuto informaci dozvědět.

Tazatel: Co konkrétně podle Vás lze v tom zákoně nějakým způsobem obejít?

Respondent E: Já znovu narážím na tu poctivost, na tom všem to podle mého stojí. Například u porodného, pokud matka neuvede u porodu otce do rodného listu, tak si zažádá o porodné, které dostane, a když je vše vyplaceno, tak otce do rodného listu zapíše a zpětně už se nic nevrací. Nebo to platí v případě, kdy si napíše četné prohlášení, že spolu nežijí, to správní orgán v tomto případě neověřuje. Dále to je také v tom, že pokud mají uzavřený nějaký pracovní poměr, tak jim zaměstnavatel potvrdí příjem a v praxi to funguje na tom, že pobírají větší výplatu. Netvrdím, že je to u všech klientů, ale myslím si, že u většiny ano.

Tazatel: Já Vám moc děkuji za rozhovor.

Respondent E: Nemáte zač.